

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, БІЗНЕСУ
ТА ТУРИЗМУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Леся ПОБОЧЕНКО
« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 242 «ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«ТУРИЗМОЗНАВСТВО»

Тема: «Геопросторова організація туристських стежок»

Виконавець: Поліщук Катерина Олександрівна
група Т-413

_____
(підпис виконавця)

Керівник: д.геогр.н., професор, професор кафедри
міжнародних економічних відносин, бізнесу
та туризму ФМВ НАУ
Колотуха Олександр Васильович

_____
(підпис керівника)

Нормоконтролер: Борисяк Оксана Анатоліївна

_____
(підпис нормоконтролера)

Київ - 2024
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин, бізнесу та туризму
спеціальність 242 «Туризм і рекреація»
освітньо-професійна програма «Туризмознавство»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Леся ПОБОЧЕНКО
«__» _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Поліщук Катерини Олександрівни

1. Тема роботи «Геопросторова організація туристських стежок» затверджена наказом ректора від «26» березня 2024 р. № 441/ст.
2. Термін виконання роботи: з 13 травня 2024 року по 15 травня 2024 року.
3. Вихідні дані до роботи: державні установи: Міністерства туризму, екології, культури, а також місцеві органи влади, наукові інститути та університети: дослідження, дисертації, публікації, міжнародні організації: ООН, ЮНЕСКО, Всесвітня туристична організація (UNWTO), Картографічні служби та компанії: Google Maps, OpenStreetMap, національні географічні служби, екологічні організації: звіти про стан довкілля, природоохоронні заходи, комерційні джерела: туристичні путівники, сайти бронювання, огляди та рейтинги.
4. Зміст пояснювальної записки: дослідження туристичної стежки як просторової форми організації активної туристичної діяльності, геопросторові аспекти організації туристичних стежок, аналіз підходів до розробки та організації туристичної стежки (на прикладі екологічної стежки)
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: 6 таблиць, 13 рисунків, 2 додатки

6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 25 слайдів.

7. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін Виконання	Відмітка про виконання
1.	Проаналізувати літературні та інші джерела з проблеми дослідження.	22.01. – 25.02.2024 р.	Виконано
2.	Обґрунтувати об'єкт, предмет дослідження, сформулювати завдання і мету. Написати вступ.	26.02. – 10.03.2024 р.	Виконано
3.	Проаналізувати різноманітні джерела інформації щодо теоретичних основ дослідження туристської стежки. Написати перший розділ.	11.03. – 25.03.2024 р.	Виконано
4.	Проаналізувати геопросторові аспекти організації туристських стежок в північноамериканських країнах, також території Європи. Розглянути досвід організації туристських стежок на території України. Написати другий розділ роботи.	26.03. – 14.04.2024 р.	Виконано
5.	Аналізувати підходи, основні етапи розробки та організації туристської стежки. Розробити проєкт екологічної стежки в околицях м. Києва. Написати третій розділ роботи.	15.04 – 28.04. 2024 р.	Виконано
6.	Узагальнити результати проведеного дослідження, сформулювати висновки	29.04 – 5.05 2024 р.	Виконано
7.	Підготувати доповідь на попередній захист, розробити демонстраційні матеріали.	06.05 – 10.05 2024 .	Виконано
8.	Провести роботу над зауваженнями після попереднього захисту дипломної роботи.	11.05 – 15.05.2024 р.	Виконано
9.	Захист дипломної роботи.		Виконано

8. Дата видачі завдання: «15» березня 2024 р.

Науковий керівник дипломної роботи _____ Колотуха О.В.
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Поліщук К.О.
(підпис здобувачки) (П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Геопросторова організація туристських стежок»: 78 с., 13 рис., 6 табл., 76 літературних джерела.

Об'єкт дослідження: туристичні маршрути як інструменти просторового планування у сфері туризму.

Мета роботи: розроблення та валідація новітніх методів геопросторового планування та управління туристськими маршрутами з метою їх оптимізації та розвитку активних видів туризму.

В роботі включено аналіз та синтез наявної інформації, методи спостереження та опису, порівняння, а також статистичний аналіз.

Результати дипломної роботи відкривають нові перспективи для вдосконалення та розширення мережі туристичних стежок, з особливим фокусом на інтеграцію екологічних і культурних аспектів у геопросторове планування. Підходи та методології можуть бути застосовані для створення детальних карт і маршрутів, що сприяють глибшому залученню туристів до вивчення природних та історичних пам'яток. Важливою складовою роботи є також розробка стратегій для активної участі громадськості та забезпечення стійкості туристських маршрутів через впровадження принципів екологічної

ТУРИСТИЧНІ МАРШРУТИ, ЕКОТУРИЗМ, ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ, АКТИВНИЙ ТУРИЗМ, ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА, ТУРИСТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА, СТАЛИЙ ТУРИЗМ, ТУРИСТСЬКА СТЕЖКА

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТУРИСТСЬКА СТЕЖКА ЯК ПРОСТОРОВА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ АКТИВНОЇ ТУРИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	9
1.1. Поняття туристської стежки	9
1.2. Види та форми організації туристських стежок	17
Висновки до 1 розділу	
РОЗДІЛ 2. ГЕОПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТСЬКИХ СТЕЖОК	25
2.1. Туристські стежки в північноамериканських країнах	25
2.2. Туристські стежки на території Європи	37
2.3. Досвід організації туристських стежок на території України	47
Висновки до 2 розділу	
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО РОЗРОБКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТСЬКОЇ СТЕЖКИ (НА ПРИКЛАДІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖКИ)	53
3.1. Основні етапи розробки, прийоми та методи роботи з туристами на туристській стежці	53
3.2. Розробка проєкту екологічної стежки в околицях м. Києва	59
Висновки до 3 розділу	
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

В епоху стрімкого розвитку туристичної індустрії, яка відіграє ключову роль у світовій економіці, питання геопросторової організації туристських стежок набуває особливої актуальності. Збільшення інтересу до екотуризму та активного відпочинку на відкритому повітрі підкреслює потребу в нових підходах до планування та розвитку туристських маршрутів, що забезпечують збереження природних ресурсів та культурної спадщини.

Актуальність дослідження впливає з важливості створення інноваційних методів геопросторової організації, які б дозволили максимально раціонально використовувати потенціал територій для розвитку туризму. В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції між регіонами, ефективне використання геопросторових даних може стати ключем до створення унікальних та привабливих туристичних продуктів.

Сучасний стан науки та техніки, зокрема розвиток геоінформаційних систем (ГІС), відкриває нові можливості для дослідження та оптимізації туристських стежок. Проте, попри значний інтерес до цієї теми, досі існує недостатнє опрацювання методів геопросторової організації в контексті конкретних регіонів та їх туристичного потенціалу.

Туристська стежка, як просторова форма організації активної туристської діяльності, відіграє ключову роль у розвитку туризму на місцевому та національному рівнях. Вона сприяє збереженню природних та культурних ресурсів, розвиває інфраструктуру регіону, стимулює економічне зростання через приваблення туристів та створення нових робочих місць.

Враховуючи накопичення теоретичних та практичних знань у сфері геопросторового планування, а також відчутну потребу в їх застосуванні для розвитку туристичних територій, дослідження цієї проблеми з нових ракурсів із використанням сучасних технологій є вкрай актуальним. Це дозволить не тільки розширити науковий внесок у розвиток географії та туризму, а й

сприятиме практичному втіленню отриманих знань для стимулювання туристичної активності та збереження природно-культурної спадщини.

Мета дослідження полягає у розробці вдосконалених методів геопросторового планування для туристських стежок, щоб підвищити їх ефективність у контексті активного туризму.

Для досягнення цієї мети поставлено **наступні завдання**:

- 1) аналіз існуючих підходів до організації туристських стежок;
- 2) вивчення геопросторових особливостей туристських маршрутів у різних регіонах;
- 3) розробка методик оцінки ефективності туристських стежок;
- 4) практична апробація запропонованих методів на прикладі екологічних стежок в околицях м. Києва.

Об'єктом дослідження є туристські стежки як просторова форма організації активної туристської діяльності.

Предметом дослідження є методи геопросторової організації та оцінки ефективності туристських стежок.

Вже сформована наукова база в галузі географії у вітчизняному контексті, зокрема праці В. Бабарицької, О. Бейдика та інших вчених, висвітлює різні аспекти використання туристичних ресурсів. Аналіз територіального розвитку туризму у різних регіонах України було представлено у дослідженнях Л. Атаман, Ю. Афанасьєва, В. Грабовецького та інших.

Проте, специфіка геопросторової організації туристичних ресурсів в окремих регіонах та необхідність їх теоретичного та методологічного аналізу вимагають додаткового фокусування на цій темі. Це обумовлює потребу у проведенні комплексного наукового дослідження, яке б зосередилося на виявленні новітніх тенденцій у розвитку туристичних дестинацій, а також на визначенні напрямів оптимізації геопросторової організації. Особливу увагу пропонується звернути на моделювання та прогнозування розвитку

туристичних ресурсів на прикладі визначеного регіону. Такий підхід виправдовує актуальність теми та обраного напрямку дослідження.

Методи дослідження, застосовані в роботі, включають аналіз та синтез наявної інформації, спостереження та детальний опис, порівняльний аналіз, а також застосування статистичних методів.

Практичне значення дослідження виявляється в можливості застосування розроблених методик для планування та оптимізації туристських маршрутів, що сприятиме розвитку туристичної інфраструктури регіонів.

Особистий внесок автора полягає у глибокому аналізі існуючих підходів, розробці нових методик геопросторової організації та їх апробації на конкретних прикладах.

Дипломна робота підкреслює нові можливості для розвитку туристичної індустрії через інноваційне застосування геопросторових технологій, таких як геоінформаційні системи (ГІС) і цифрове картографування. Використання цих технологій сприяє значному підвищенню доступності та якості туристичних послуг, оскільки дозволяє точно планувати маршрути, аналізувати відвідуваність і адаптувати інфраструктуру до потреб відвідувачів.

Структура роботи складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури, додатків. Обсяг всієї роботи – 66 сторінок, у списку літератури – 75 найменувань, додатків – 4 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТУРИСТСЬКА СТЕЖКА ЯК ПРОСТОРОВА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ АКТИВНОЇ ТУРИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Поняття туристської стежки

Туристська стежка – це детально спланований маршрут, який веде через природні, історичні або культурні локації, пропонуючи організований спосіб їх дослідження. Вона обладнана необхідним маркуванням для легкої навігації, а також місцями для відпочинку та оглядовими платформами, що робить її доступною для широкого спектра відвідувачів, від професійних мандрівників до аматорів. Така стежка створює умови для активного відпочинку та пізнання, забезпечуючи водночас збереження природного та культурного середовища [64].

Туристська стежка, як просторова форма організації активної туристської діяльності, відіграє ключову роль у розвитку туризму на місцевому та національному рівнях. Вона сприяє збереженню природних та культурних ресурсів, розвиває інфраструктуру регіону, стимулює економічне зростання через приваблення туристів та створення нових робочих місць.

В сучасному світі ідея туристичних маршрутів стає все більш популярною, перетворюючись на один із провідних видів туристично-рекреаційної діяльності. Туристичний маршрут можна описати як маркований шлях для пішоходів або еко-пересування з обмеженою довжиною та мінімальними фізичними зусиллями, оснащений необхідною інфраструктурою: маркуванням на місцевості, місцями для відпочинку, оглядовими майданчиками [11]. Ці маршрути розроблені для незалежних подорожей, дозволяючи відвідувачам самостійно здійснювати екскурсії з дотриманням принципу «рухайся – спілкуйся – вивчай». Вони забезпечують доступність туристичного досвіду не тільки для досвідчених груп, але й для аматорів та індивідуальних мандрівників, знімаючи ризик заблудити завдяки чіткому маркуванню, інформаційним табличкам із відстанями до визначних

пунктів, облаштованим пунктам для відпочинку та прихисткам. Відвідувачі мають доступ до всієї необхідної інформації через спеціалізовані брошури з картами та описами, інформаційні дошки, маркувальні та покажчикові знаки. Ці шляхи враховують екологічні норми для мінімізації шкоди природному середовищу і вимоги безпеки для відвідувачів, що особливо важливо для охоронних територій, таких як національні парки [25, с. 201].

Туристичний маршрут виступає як унікальне поєднання активного відпочинку, освіти, здоров'я та розваг, вимагаючи відносно малих початкових інвестицій порівняно з іншими туристичними продуктами. Він доступний у будь-яку пору року, не вимагає великої довжини, дозволяючи відвідувачам пересуватися власним темпом. Для сприяння спостереженню та відпочинку створюються спеціальні природні видові точки й ландшафтні поляни. Створення мережі туристичних шляхів набуває значення не тільки з економічної та природоохоронного погляду, але і як засіб задоволення рекреаційних і екологічних потреб міського населення, стаючи доступною формою екологічної освіти.

На базі світової мережі туристичних шляхів інтенсивно розвивається трекінг, особливо цінуються маршрути до видатних туристичних локацій. Атракційні точки слугують як магніти, що приваблюють потоки відвідувачів, формуючи «центри притягання» у географічному просторі. Маршрути, що ведуть до таких центрів, які відображають різноманітність (релігійну, паломницьку, естетичну, природну унікальність, туристично-спортивні, пізнавальні аспекти), мають велику популярність. Журнал National Geographic щороку визначає 20 кращих «епічних» трекінгових маршрутів світу у номінації Epic Trail, які представляють найвидатніші туристично-спортивні проєкти світу [74].

Туристська стежка як елемент екологічного туризму поєднує в собі тривале пізнання природи, відповідальне використання природних ресурсів та повагу до місцевих культур. Вона є формою активного відпочинку, що пропонує відвідувачам можливість інтегративно взаємодіяти з природним

світом, сприяючи фізичному здоров'ю, психічному щастя та збагаченню знань. Туристська стежка відкриває двері до гармонійної взаємодії з навколишнім середовищем, пропонуючи при цьому мінімальні оборотні впливи на природу, водночас забезпечуючи місцеве населення соціальними та економічними інцентами для підтримки природокористування та збереження традицій [4;18; 35].

Туристська стежка є інструментом організації та розвитку туризму, який забезпечує зв'язок між різними туристичними об'єктами та визначними місцями, створюючи тематичний або інтерпретаційний маршрут через міські чи сільські ландшафти. Ці стежки можуть мати глобальну привабливість і сприяють розвитку відповідального туризму, який враховує потреби місцевих громад, бізнесу та відвідувачів, пропонуючи інформацію та історії на своєму шляху [73].

Отже, можна сказати, що туристська стежка – це спланований маршрут, що проходить через природні, історичні, культурні або інші значущі об'єкти, надаючи туристам організований спосіб їх відвідування.

Історія туристських стежок тісно переплетена з розвитком туризму та потребою людей досліджувати навколишній світ. З часом, туристські стежки перетворились з простих пішохідних шляхів на складну систему маршрутів, які з'єднують природні, історичні та культурні пам'ятки. Це не лише спосіб активного відпочинку, а й засіб пізнання світу, охорони природи та збереження культурної спадщини. Сучасні туристські стежки часто включають інформаційні таблички, маркування, спеціальні місця для відпочинку та спостереження за природою, що робить їх доступними та зрозумілими для широкого кола мандрівників [23].

Туристські стежки відіграють важливу роль у розвитку туристичного простору, збільшуючи привабливість регіонів. Вони вважаються спеціальним елементом у розвитку туризму, подібно до готелів чи ресторанів, та формують внутрішню доступність регіону.

Туристсько-екологічні стежки в Україні мають глибоку історію, що сягає своїми коренями до кінця XIX століття, коли були закладені основи активного туризму в Східних Карпатах завдяки зусиллям Польського Товариства Татранського. Перша стежка, що веде до полонини Гаджина, була відзначена у 1880 році, встановлюючи прецедент для майбутнього маркування туристичних шляхів. Подальші десятиліття між світовими війнами побачили значний розвиток та систематизацію туристичних маршрутів, що стало важливим етапом у формуванні туристичної інфраструктури.

Сучасний етап шляхів було розпочато з дискусій у 2002 році, що призвело до створення фундації «Карпатські стежки». Ця організація зіграла ключову роль у створенні сполученої мережі туристичних стежок на території Івано-Франківської області, розширюючи можливості для активного туризму та екологічного освітлення.

Відштовхуючись від ідей В. І. Стафійчука, можна стверджувати, що взаємодія людини з природою вирізняється своєю науково-виробничою сутністю, яка охоплює увесь спектр досліджень, використання, трансформації, реконструкції та захисту природного середовища. У цьому контексті, рекреаційне використання природи інтерпретується як збалансоване використання природних ресурсів для задоволення рекреаційних потреб особи [55].

В. Л. Петранівський та М. Й. Рутинський розкривають концепцію рекреаційного природокористування як комплекс дій, які здійснюються з метою використання природних ресурсів для фізичного та психологічного оновлення індивіда, збагачення його екологічної та культурної освіти [48].

О. О. Любіцева підкреслює, що рекреаційне використання природи має на увазі дотримання таких принципів: обмеженість здатності природи до самовідновлення і саморегуляції; вплив людської діяльності на зміни у природних компонентах; створення природно-антропогенних комплексів з рекреаційно-туристичним призначенням на основі інтеграції природних і соціальних факторів. Основою рекреаційного природокористування є

реставрація природних ресурсів із врахуванням напрямів розвитку рекреаційно-туристичної сфери: використання рекреаційно-туристичних ресурсів, антропогенне навантаження, розвиток туристичної інфраструктури [31].

Ці погляди вказують на багатовимірність та комплексність процесу рекреаційного природокористування, підкреслюючи його значення для сталого розвитку туристичної індустрії і охорони природного середовища.

Важливою є роль туристсько-екологічних стежок у сфері оздоровлення та виховання. Ці стежки не тільки сприяють фізичному розвитку, але й виховують екологічну свідомість молоді, забезпечуючи їм можливість практичного досвіду на природі. Вони також відіграють важливу роль у збереженні природного та культурного ландшафту, виховуючи відповідальне ставлення до навколишнього середовища.

Завдяки своїй багатогранності, туристська стежка слугує важливим інструментом в розвитку туристської індустрії. Вона втілює в собі прагнення людства до гармонії з природою, відкриваючи нові горизонти для екологічного освітлення та сприяючи збереженню природних та культурних цінностей. Розуміння та оцінка туристської стежки як просторової форми вимагає глибокого аналізу її структури та функцій, а також усвідомлення її ролі в сучасному світі.

Створення та утримання туристських стежок вимагає значних інвестицій та творчого підходу. Це довготривалий процес, що включає планування, проектування, облаштування та підтримку стежок, який потребує залучення ресурсів, як матеріальних, так і людських.

Рис. 1.1. Туристська стежка як просторова форма організації активної туристської діяльності

Вище надана ментальна карта візуалізує розвиток та значення туристсько-екологічних стежок в Україні, підкреслюючи їх важливість у контексті оздоровлення, освіти та культурної спадщини.

Туристичні тропи відіграють ключову роль у збагаченні дозвілля. Вони не тільки оптимізують використання часу, але й сприяють культурному зростанню та розширенню обріїв. Занурення в подорожі повне освітніх аспектів, відкриває нові знання та перспективи.

Ці маршрути також служать потужним інструментом для покращення фізичного здоров'я, особливо завдяки активним видам пересування. Жителі урбанізованих зон, включаючи великі міста та мегаполіси, часто страждають від сидячого способу життя, що підвищує ризик численних хвороб. Активний туризм та відпочинок на природі стають дієвими інструментами у протидії цій проблемі, запрошуючи до руху та здоров'я через приємні та змістовні заняття.

Туристські стежки можуть ефективно сприяти сталому розвитку туризму, забезпечуючи збереження культурної спадщини, розвиток місцевої економіки та підвищення якості життя місцевих громад. Таким чином, туристські стежки відіграють ключову роль у формуванні туристського досвіду, дозволяючи відвідувачам глибше зануритися в культуру та історію відвідуваних місць.

Таблиця 1.1

Основні функції туристських стежок

Функція туристської стежки	Деталі
Екологічне виховання	Туристські стежки надають унікальну можливість для відвідувачів вивчати природне середовище безпосередньо на місці.
Збереження природи	Стежки спрямовують рух туристів визначеними шляхами, мінімізуючи вплив на вразливі екосистеми.
Сприяння місцевій економіці	Туристські стежки приваблюють відвідувачів, які витрачають гроші в місцевих готелях, ресторанах та на покупку сувенірів.
Культурний обмін	Стежки, що проходять через історичні та культурні пам'ятки, сприяють культурному обміну між туристами та місцевим населенням.
Здоров'я та фізична активність	Проходження туристських стежок сприяє підтримці фізичної форми та здоров'я, а також зниженню стресу.

Джерело: складено авторкою за [36]

Багатогранність функцій туристських стежок, демонструючи, що їхня роль виходить далеко за межі простого забезпечення маршруту для піших прогулянок. Вони є важливим засобом виховання, збереження, розвитку та здоров'я, що робить їх незамінними в сучасному світі туризму.

Отже, туристські стежки відіграють критичну роль у сучасному екологічному та соціально-економічному контексті. Вони не просто забезпечують безпечний і доступний спосіб дослідження природи та культури, але й сприяють сталому розвитку, освіті та збереженню нашої планети для майбутніх поколінь.

Туристська стежка є важливим інструментом організації туристичної діяльності, який з'єднує між собою різні туристичні пункти та визначні місця, пропонуючи тематичні та інтерпретаційні маршрути. Це сприяє сталому розвитку туризму, збільшенню привабливості регіону та збереженню його культурної спадщини, водночас враховуючи потреби місцевих громад.

Організація туристських стежок передбачає комплексне планування, яке включає визначення маршруту, облаштування шляху з урахуванням безпеки та комфорту туристів, розміщення інформаційних та навігаційних знаків, а також розробку методичних та рекламних матеріалів. Ефективне управління туристськими стежками передбачає не тільки їх створення, але й постійне підтримання у належному стані, оновлення інформації та вдосконалення сервісів для відвідувачів [36, с. 82-83].

Туристська стежка служить мостом між людиною та природою, культурою, історією місцевості, дозволяючи глибше зрозуміти та оцінити унікальність і цінність кожного регіону. Вона є інструментом екологічного виховання та сталого розвитку, сприяючи формуванню відповідального ставлення до природних та культурних ресурсів.

Розвиток туристських стежок вимагає злагодженої роботи місцевої влади, громадських організацій, туристичних операторів та місцевих громад, що спільно працюють над створенням безпечного, інформаційно насиченого та привабливого маршруту для відвідувачів. Такий підхід дозволяє не тільки розкрити туристичний потенціал регіону, але й забезпечити його стійкий розвиток на майбутнє.

Отже, туристська стежка представляє собою не лише шлях для пересування крізь природні ландшафти чи культурні пам'ятки, а й засіб для глибшого розуміння та взаємодії з навколишнім світом. Це унікальна можливість дослідити, відчути та збагатити свій досвід, вивчаючи історію, культуру та природні особливості регіону. Таким чином, туристські стежки відіграють ключову роль у збереженні природних та культурних цінностей, сприяючи сталому розвитку та освіті через активний відпочинок та пригоди.

1.2. Види та форми організації туристських стежок

У розмаїтті сучасного світу туризм займає особливе місце, будучи мостом, що з'єднує людей з неповторною красою та багатством природи, глибиною історії, різноманітністю культур. Серцем цього з'єднання є туристські стежки – не просто шляхи, якими ми рухаємось, але й унікальні історії, які ми переживаємо, відкриття, які робимо, враження, які зберігаємо. Ці стежки слугують провідниками в глибинні закутки природи, крізь сторінки минулого, даруючи нам можливість доторкнутися до незвіданого [38, с. 7-8].

Туристські маршрути, які ми обираємо, різноманітні та багатогранні. Вони можуть бути спокійними та розміреними, прокладеними крізь шелест лісових стежок або ж вимагати від нас витримки та мужності, подолання гірських вершин [36].

В прагненні зрозуміти неосяжний світ туризму, ми стикаємося з величезною різноманітністю маршрутів, кожен з яких надає унікальні можливості для дослідження, пригод та самовдосконалення. Від кратерів давно згаслих вулканів до затишних лісових стежок, від бурхливих річок до спокійних берегів озер – кожна стежка має свою історію, свою мету та свої виклики. Для кращого розуміння цього розмаїття та спрощення процесу планування подорожей, ми пропонуємо систематизований погляд на туристські стежки через призму їх класифікації за довжиною, складністю, типом місцевості, якою вони проходять, та видом активності, для якої вони призначені [47-48]. Нижче представлена табл. 1.2, яка відображає основні типи туристських стежок, відомих у сучасній практиці туризму.

Класифікація туристських маршрутів

Категорія	Підтипи	Приклади
За довжиною	Короткі стежки: до 5 км	Сімейні прогулянкові маршрути в міському парку
	Середньої довжини: 5-20 км	Ододенні піших походи в національних парках
	Довгі стежки: понад 20 км	Маршрути декількох днів через гірські хребти або національні трейли
За складністю	Легкі	Прогулянкові маршрути в лісопарковій зоні без значних перепадів висот
	Середньої складності	Походи з перетнутою місцевістю, можливі невеликі підйоми
	Висока складність	Альпіністські маршрути, трекінг високогір'ям з використанням спеціального спорядження
Затипом місцевості	Лісові стежки	Маршрути через національні ліси або заповідники
	Гірські стежки	Трекінгові маршрути Карпатами або Альпами
	Берегові стежки	Стежки вздовж узбережжя моря або берегів річок
За видом активності	Пішохідні	Шлях Сантьяго – піший маршрут паломництва
	Велосипедні	1.Івано-Франківськ – Ворохта – Заросляк (підйом на Говерлу) – село Говерла – Синевирська полянка Воловець; 2. Воловець – Синевирська поляна – водоспад Шипіт – Воловець.
	Конні	Верхові маршрути в Кентуккі, США
Спеціалізовані стежки	Екологічні	Стежки в еко-парках з інформаційними стендами про місцеву флору та фауну
	Історичні	Маршрути бойової слави, стежки, що пролягають через історичні замки
	Культурні	Арт-прогулянки містами з відвідуванням галерей, музеїв та інших культурних об'єктів

Джерело: [47-48]

Мандрівники можуть з легкістю вибрати маршрути, які найкраще відповідають їхнім інтересам, фізичній підготовці та прагненням до пізнання нового. Важливо пам'ятати, що кожен тип стежки пропонує свої особливості та переваги, а також може ставити перед мандрівниками певні виклики. Вибір маршруту – це лише перший крок у підготовці до подорожі. Наступні кроки мають включати детальне планування, вивчення місцевих умов та звичаїв, а

також забезпечення власної безпеки та комфорту під час мандрювань. Консультації з локальними джерелами або спеціалізованими публікаціями дозволять отримати найточнішу та найактуальнішу інформацію, забезпечивши безпечне та незабутнє пригодницький досвід [64].

Подорожуючи різними стежками, ми не просто переміщаємося в просторі, але й розширюємо горизонти нашого розуміння світу, збагачуємося новими знаннями, емоціями, досвідом. Так, туристські стежки стають не лише маршрутами на карті, але й шляхами до внутрішнього зростання, самопізнання та вдосконалення.

Туристська стежка являє собою ключовий елемент в організації активної туристської діяльності, оскільки саме через стежки здійснюється доступ до природних атракцій та місць відпочинку. Види та форми організації туристських стежок можуть значно варіюватися залежно від призначення, рельєфу місцевості, існуючих природних умов та потреб цільових груп користувачів.

Загалом, стежки можуть бути класифіковані за категоріями складності, які визначаються такими параметрами як крутизна схилу, ширина стежки та її поверхня. Важливо, щоб проектування та облаштування стежок забезпечувало зручність та безпеку для відвідувачів, а також мінімізувало вплив на навколишнє природне середовище [42].

На основі аналізу можливостей різних категорій користувачів та їхніх потреб, можна виділити такі категорії складності:

- Легкі стежки. Проектуються з метою забезпечення доступності найширшого кола відвідувачів, включно з сім'ями з дітьми, літніми людьми та початківцями в туризмі. Ці стежки зазвичай мають невелику крутизну, широку та рівну поверхню.

- Середні стежки. Вимагають від відвідувачів більшої підготовки та фізичної форми. Можуть включати ділянки з більшою крутизною та

нерівною поверхнею, що вимагає певного рівня уваги та обережності під час руху.

- Складні стежки. Призначені для досвідчених туристів, які шукають виклики та мають відповідні навички для подолання складних перешкод. Такі стежки часто мають значну крутизну, вузьку прохідність та складні для проходження поверхні [41, с. 78].

Лінійний маршрут пропонує пряме подорожування від одного пункту до іншого, ідеально підходячи для тих, хто шукає чітко визначену мету своєї подорожі

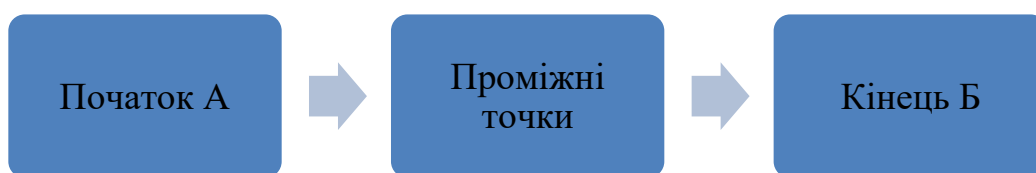

Рис. 1.2. Лінійний маршрут

Джерело: [41]

Цей тип маршруту зазвичай використовується для переходів між віддаленими точками, пропонуючи мандрівникам змогу відкрити для себе різноманітні ландшафти та пам'ятки вздовж шляху.

Кільцевий маршрут починається та закінчується в одному місці, роблячи його вибором номер один для тих, хто прагне повернутися до вихідної точки без необхідності змінювати маршрут.

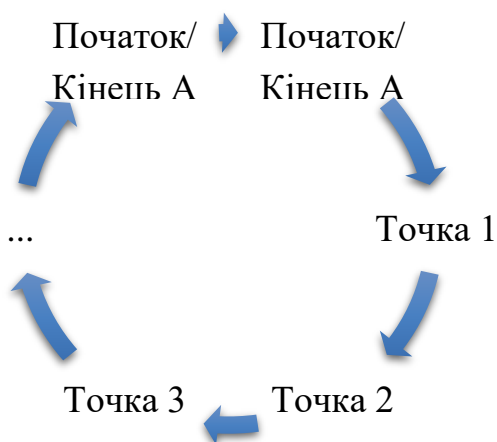

Рис. 1.3. Кільцевий маршрут

Джерело: [41]

Такі маршрути ідеально підходять для коротких походів, де мандрівники хочуть дослідити околиці без ризику заблукати.

Радіальний маршрут використовує одну базову точку для різних екскурсій, дозволяючи досліджувати навколишню місцевість з комфортом повернення в знайоме місце.

Рис. 1.4. Радіальний маршрут

Джерело: [41]

Цей підхід є оптимальним для туристичних баз або кемпінгів, з яких легко розпочати декілька маршрутів різної складності та інтересів.

Комбінований маршрут об'єднує елементи лінійного, кільцевого та радіального маршрутів, пропонуючи мандрівникам гнучкий та насичений досвід.

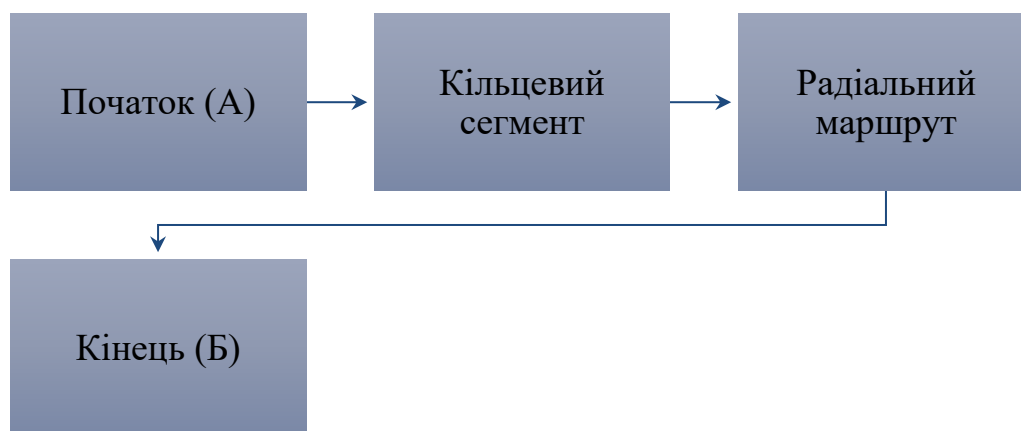

Рис. 1.5. Комбінований маршрут

Джерело: [41]

Це комплексний підхід до планування маршруту, який дозволяє охопити максимальну кількість визначних пам'яток та ландшафтів у рамках однієї подорожі.

Розробка стежок вимагає глибокого розуміння потреб користувачів та умов середовища. Це стосується не лише планування маршрутів, а й облаштування додаткового обладнання та інфраструктури, такого як вказівники, місця для відпочинку, заходи безпеки тощо. У дод. Б. детально представляє категорії складності екологічних стежок, з урахуванням конкретних характеристик для різних типів екоскелетів – підйомних, велосипедних, кінних.

Туристські стежки, залежно від їхньої класифікації, надають безліч можливостей для дослідження, навчання, розваги та фізичного розвитку. Знання про типи та форми організації стежок дозволяє планувати маршрути більш ефективно та забезпечувати безпечне та задовільне проходження для усіх учасників [36, с. 43-44].

Планування та реалізація будь-якого типу туристського маршруту вимагає ретельного розгляду інфраструктурних аспектів, таких як доступність транспорту, наявність місць для відпочинку, інформаційні стенди, безпека та екологічні заходи. Ефективна інфраструктура не тільки забезпечує комфорт та безпеку учасників, але й сприяє збереженню природного та культурного середовища.

Різноманіття туристських стежок та маршрутів відкриває безмежні можливості для дослідження, освіти, розвитку та відпочинку. Вибір конкретного типу маршруту залежить від індивідуальних переваг, цілей та фізичної підготовки учасників. Ефективне планування та управління маршрутами сприяє створенню якісного туристичного досвіду, збагачує знаннями та позитивними емоціями, а також сприяє збереженню природних і культурних цінностей [27, с. 28].

Під час планування своїх подорожей, мандрівники часто стикаються з вибором між різними типами стежок, кожна з яких обіцяє унікальні пригоди

та враження. Від кам'янистих гірських вершин до зелених лісових масивів, від спокійних берегових ліній до засніжених полярних пейзажів – світ туристських стежок є таким же різноманітним, як і самі природні ландшафти нашої планети.

Однак, не менш важливим за самі стежки є розуміння способів їх організації та управління. Це знання дозволяє туристичним операторам, місцевим громадам та самим мандрівникам максимально зберегти природні та культурні цінності, а також забезпечити безпеку та комфорт подорожей. Ефективна організація стежок передбачає не тільки маркування маршрутів та облаштування інфраструктури, але й планування заходів з охорони навколишнього середовища, розробку програм екологічного просвітництва для відвідувачів, а також сприяння соціально-економічному розвитку місцевих громад.

У цьому контексті, розуміння та застосування різних форм організації туристських стежок може стати ключовим фактором у створенні сталого туризму, який враховує потреби сучасних мандрівників, а також зберігає природне та культурне багатство для майбутніх поколінь. Ось чому кожен вибраний маршрут – це не просто шлях до нових відкриттів, але й відповідальність перед природою і культурою місць, які можна відвідати

Висновки до 1 розділу

Туристська стежка являє собою спланований маршрут, який веде через природні, історичні або культурні місця, дозволяючи досліджувати їх організовано. Ці стежки є не тільки шляхом для подорожі, а й способом пізнати регіон глибше, забезпечуючи сталий розвиток туризму та збереження його спадщини. Туристські стежки сприяють збагаченню знань, зміцненню фізичного здоров'я та формують унікальний досвід відвідувачів.

Туристські стежки поділяються за типом маршруту, характером місцевості та способом організації. Кожна стежка має свою унікальну

структуру та особливості. Вони можуть бути спокійними або ж вимагати фізичної витримки, надаючи подорожуючим можливість обирати маршрут відповідно до власних уподобань. Ці стежки створюються та підтримуються із залученням як матеріальних, так і людських ресурсів, сприяючи освіті та сталому розвитку регіонів через туризм.

РОЗДІЛ 2. ГЕОПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТСЬКИХ СТЕЖОК

2.1. Туристські стежки в північноамериканських країнах

Північноамериканський континент вирізняється винятковим рівнем розвитку туризму, який став невід'ємною частиною життя його мешканців. Країни відомі своїми широкими національними парками та природними резерватами, які мають мережу стежок для пішохідного, велосипедного туризму та інших видів активностей. Стежки ретельно сплановані для того, щоб максимально знизити вплив на екосистему, одночасно забезпечуючи доступ до найкрасивіших і унікальніших природних ландшафтів. Система стежок включає як короткі прогулянкові маршрути, так і багатоденні походи, що дозволяє охопити широкий спектр туристичних потреб та інтересів [6, с. 23].

Ініціатива створення туристичних маршрутів у світі бере свій початок з легендарної Апалацької стежки у США (див. рис. 2.1), яка стала першою спеціалізованою пішохідною трасою, призначеною виключно для пішого туризму та офіційно виведеною з економічного використання. Ініціатором стежки став американський лісничий Бентон МакКей, який, будучи обуреним поведінкою мешканців міст у природі, запропонував ідею створення «заповідника для пішоходів». У 1923 році під керівництвом МакКея було відмічено першу ділянку стежки, з часом її довжина лише збільшувалася, а остаточне формування відбулося ближче до кінця ХХ століття [3].

Період створення стежки збігся з часами Великої депресії, під час президентства Франкліна Рузвельта, який взяв на себе зобов'язання від імені уряду США підтримувати розвиток стежки. З того часу, кожен президент США продовжує звітувати перед Радою Апалацької стежки про внесок у її розвиток.

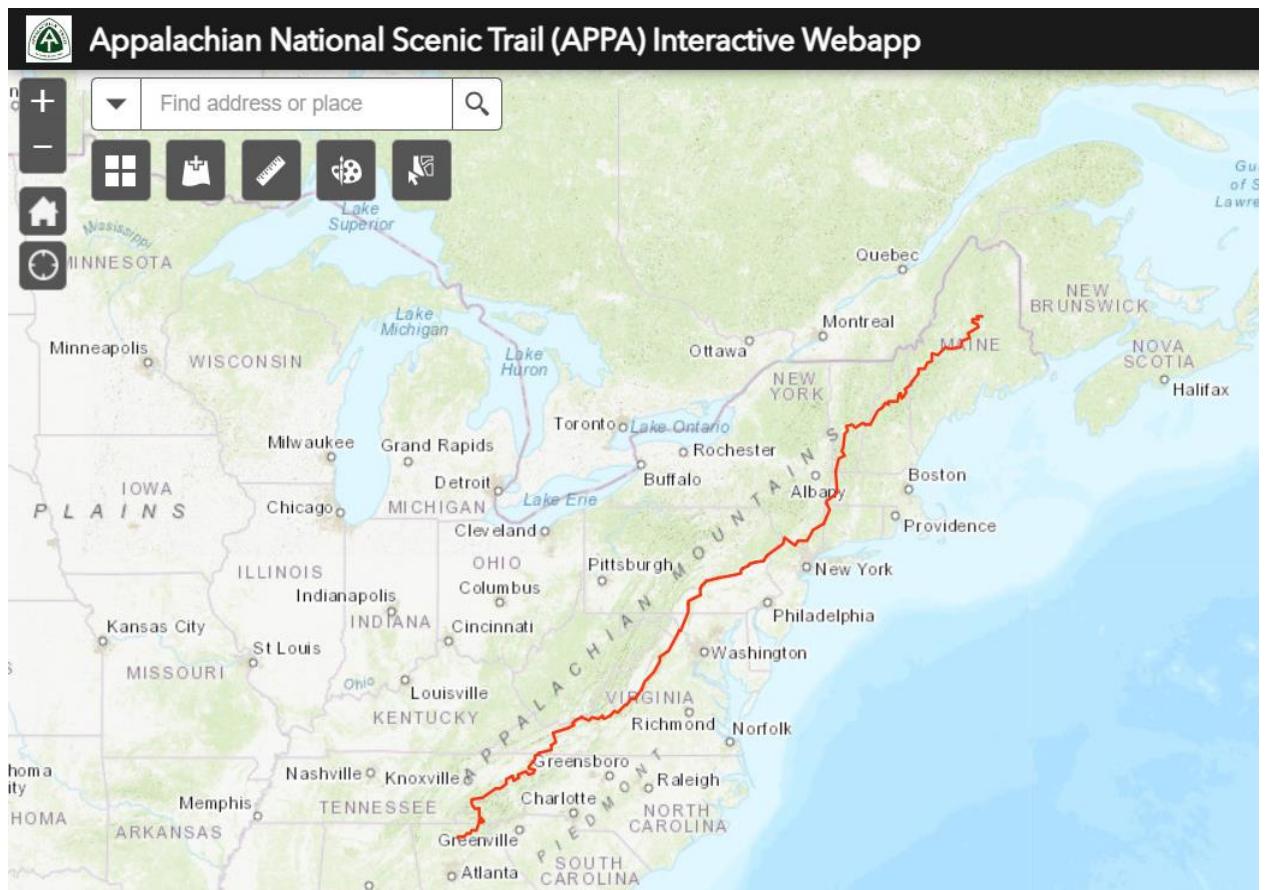

Рис. 2.1. Appalachian Trail

Аппалацька стежка (Appalachian Trail) пролягає через гори Аппалачі від гори Катадін у штаті Мен до гори Спрінгер у штаті Джорджія, охоплюючи понад 3500 км (рис. 2.1). Вся стежка відзначена білими маркувальними смугами, а на кожні 10-15 миль розміщені шелтери для переночування і захисту від негоди. Поблизу шелтерів завжди є місце для наметів та вогнищ, джерела питної води облаштовані, а через струмки та річки прокладені мости.

Аппалачські гори пропонують мандрівникам різноманітні стежки, серед яких вирізняється знаменитий Appalachian Trail – один з найдовших неперервних піших маршрутів у світі. Пролягаючи через 14 штатів США, цей маршрут вимагає від мандрівників витримки та детального планування. Організація таких довгих стежок залучає співпрацю федеральних, штатних та місцевих органів управління, а також численних волонтерських організацій, що дбають про підтримку та оновлення маршруту [24].

Аппалацька стежка відома як найбільший у світі проєкт, реалізований на громадських засадах, і сьогодні її обслуговують понад 30 туристичних клубів. Це не тільки маршрут для туристів, але й значний економічний актив, приносячи місцевому бізнесу понад 200 млрд доларів доходу щороку [75].

Згодом, слідуючи успіху Аппалацької стежки, аналогічні маршрути почали з'являтися у національних парках по всій Америці, серед яких найбільш відомі Тихоокеанська стежка на заході та Континентальна стежка у Скелястих горах.

Тихоокеанська стежка (Pacific Crest Trail) є другою за довжиною стежкою в США, тягнеться від кордону з Мексикою до Канади, загальною довжиною 4286 км (див. рис. 2.2).

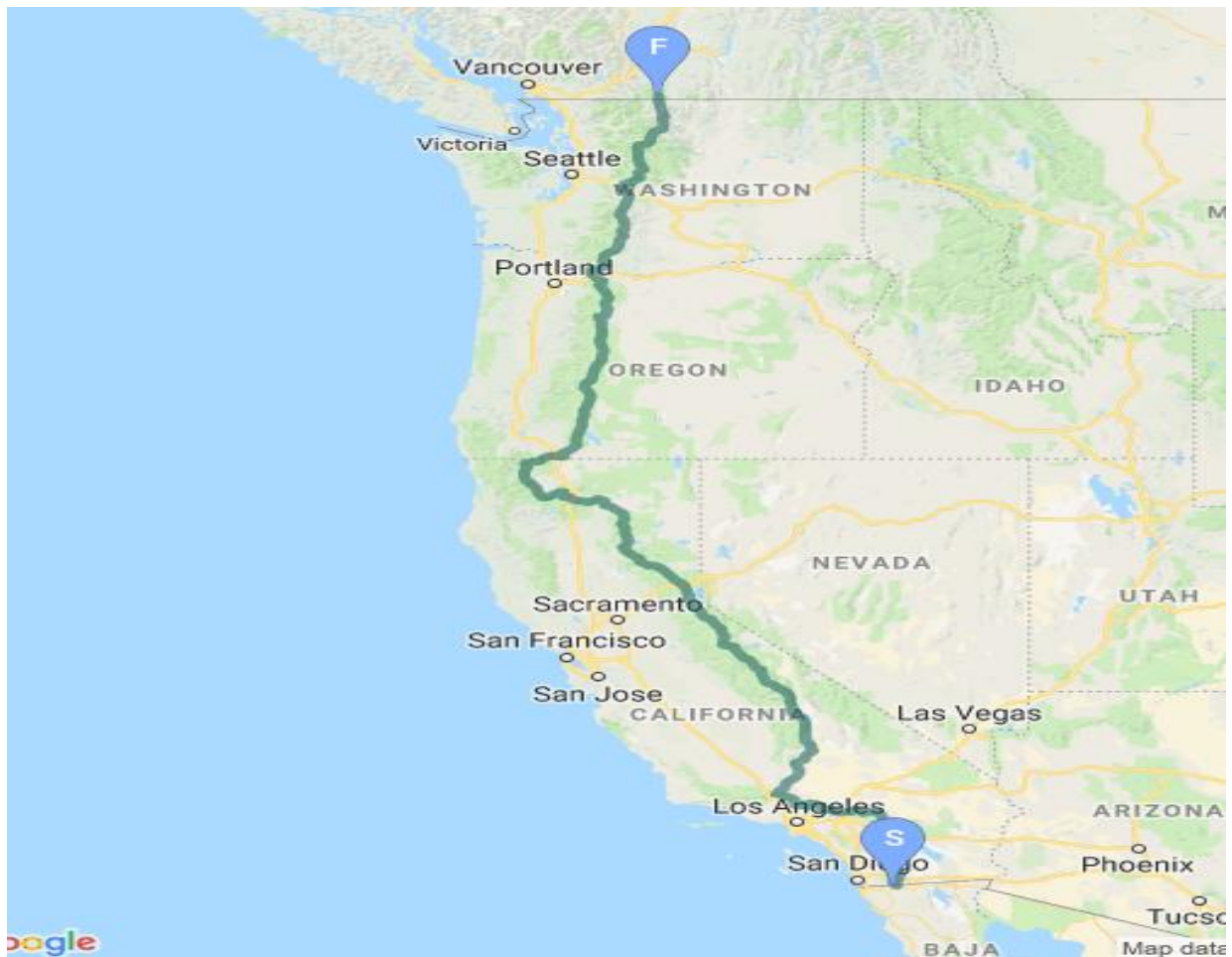

Рис. 2.2. Pacific Crest Trail

Її створення розпочалося у 1930-х роках як альтернатива Аппалацькій стежці та було завершено у 1993 році після понад 60 років зусиль волонтерів, урядових та місцевих організацій [74-75].

Схожі ініціативи з'явилися і в інших країнах, включаючи Канаду, Францію, Великобританію, Швецію, Швейцарію, Кенію, Індію, Японію та багато інших, де сьогодні існують подібні маршрути, сприяючи розвитку туризму та збереженню природних територій [44].

Північна Америка – континент, що вражає своїм природним розмаїттям та культурним багатством. Туристські стежки тут пролягають через різноманітні ландшафти – від засніжених вершин Канадських Років до зелених лісів Аппалачів, від безкраїх прерій до глибоких каньйонів і величних національних парків, як-от Йосеміті та Йеллоустоун. Такі національні парки США, є домом для численних туристських стежок, які ваблять мандрівників своїми природними дивами. Організація туристських стежок у цих парках здійснюється з особливою увагою до збереження природного середовища та мінімізації людського впливу. Розвиток інфраструктури, такої як містки, спостережні майданчики та інформаційні таблички, сприяє збагаченню досвіду відвідувачів, водночас захищаючи природу [58].

Канада, з іншого боку, пропонує величезні лісові масиви та обширні водні ресурси, створюючи ідеальні умови для пригодницького та природного туризму. Західні Кордильєри з їхніми гірськими ландшафтами пропонують захоплюючі маршрути для піших походів та гірськолижного спорту, в той час як численні озера та річки сприяють розвитку водного туризму [37, с. 101].

Канадські Рокі – це не лише природна перлина Канади, але й місце, де розташовані деякі з найвідоміших туристських стежок континенту. Маршрути, як-от West Coast Trail та Skyline Trail, пропонують мандрівникам незабутній досвід занурення в дику природу, водночас ставлячи перед ними виклики, пов'язані з підготовкою та безпекою (дивю. рис. 2.3). Організація стежок у цих регіонах вимагає відповідального підходу до збереження

природи, особливо з огляду на вразливі екосистеми та необхідність захисту місцевої флори та фауни.

Рис. 2.3. West Coast Trail та Skyline Trail

Таким чином, геопросторові аспекти організації туристських стежок у Північноамериканських країнах відображають унікальне поєднання природних красот, культурної спадщини та інноваційних підходів до розвитку туризму. Це створює необмежені можливості для розвитку туристичних стежок, здатних задовольнити найрізноманітніші інтереси та потреби відвідувачів.

Національні парки та туристичні стежки в Північній Америці є прикладом гармонії між збереженням природи та задоволенням потреб мандрівників. Вони підкреслюють багатство і різноманіття природних красот континенту, водночас пропонуючи доступ до історичних та культурних пам'яток.

Таблиця 2.1

Найпопулярніші національні парки та основні туристські стежки (див. дод. Б)

Національний парк	Країна/довжина (км)	Відомий завдяки
Єллоустон	США	Гейзерам та дикій природі
Банф	Канада	Гірським пейзажам та озерам
Чичен-Іца	Мексика	Археологічним пам'яткам майя

Appalachian Trail	США (~3500)	Пролягає через 14 штатів, один з найдовших піших маршрутів у світі
Pacific Crest Trail	США (~4280)	Пролягає від кордону США з Мексикою до кордону з Канадою
West Coast Trail	Канада (75)	Відомий своїми канатними мостами, водоспадами та дикою природою
Trans Canada Trail	Канада (>24000)	Найдовший мереживий маршрут у світі, охоплює всю Канаду
Great Divide Trail	Канада/США (~1200)	Пролягає вздовж Канадських Років, включає високогірні переходи

Джерело: [58]

Вивчення туристських стежок в північноамериканських країнах відкриває перед нами вікно у світ природної краси та культурного розмаїття. Детальніше їх можна розглянути у дод. Б. Ці маршрути не лише спонукають до фізичної активності та відпочинку, але й служать мостом між минулим і сучасністю, дозволяючи глибше зануритися у культурні та історичні контексти регіонів. Освітні програми та інформаційні засоби, інтегровані в дизайн стежок, забезпечують багатогранний досвід, що робить кожну подорож незабутньою [58].

Розглядаючи туристські стежки в Північній Америці, можна виділити різноманіття маршрутів, які призначені для різних видів активностей. Від пішохідних шляхів, що пролягають крізь змінні ландшафти та непрохідні місцевості, до велосипедних трас, що забезпечують швидкісні спуски та круті підйоми, а також конних стежок, що дозволяють відчути єднання з природою – кожен знайде щось для себе.

Рис. 2.4. Розподіл туристських стежок за видами активностей

Джерело: [58]

Як бачимо вище наданий рис. 2.4 відображає, наскільки різноманітними можуть бути туристські стежки, кожна з яких пропонує унікальні пригоди та досвід. Важливо відзначити, що кожен тип стежки вимагає певної підготовки та обладнання для безпеки та комфорту учасників. Таким чином, вибір маршруту повинен базуватися на інтересах, рівні підготовки та можливостях туристів, а також на особливостях місцевості, через яку пролягає стежка.

Туристські стежки Північноамериканських країн пропонують відвідувачам неперевершене розмаїття ландшафтів та пригод. Відповідальна організація цих маршрутів, яка включає планування, збереження природи та безпеку подорожей, є ключовою для забезпечення сталого розвитку туризму [52]. Співпраця між урядовими та некомерційними організаціями, а також активне залучення громадськості, сприяє збереженню цих природних скарбів для майбутніх поколінь, дозволяючи людям насолоджуватися й відкривати нові горизонти через туризм [58].

Північноамериканські країни являти собою простір з надзвичайною різноманітністю природних ландшафтів і значним туристичним потенціалом. Система туристичних стежок тут добре розвинута, включаючи маршрути для пішохідного, велосипедного та інших видів активностей. Ці стежки дозволяють максимально зменшити вплив на екосистеми, при цьому надаючи доступ до унікальних природних красот. Зусилля з організації туризму в цьому регіоні орієнтовані на збереження природи та культурної спадщини, а також на забезпечення безпеки та комфорту подорожей. Важлива роль відводиться і співпраці між урядовими структурами та неурядовими організаціями у створенні стійкого туристичного розвитку, що відповідає потребам сучасних мандрівників і водночас забезпечує збереження цінностей для майбутніх поколінь

2.2. Туристські стежки на території Європи

В розрізі геопросторових аспектів, Європа презентує мозаїку туристських стежок, кожна з яких пропонує унікальну симфонію природи та культури. Відповідальний туризм набирає обертів, оскільки мандрівники шукають способи досліджувати світ, мінімізуючи свій вплив на довкілля. Європейські туристські стежки відповідають на цей виклик, пропонуючи маршрути, що поєднують пригоду зі сталістю.

Європейські країни характеризуються наявністю добре розвинутої мережі туристичних стежок, що покриває континент за допомогою детально промаркованих і документованих маршрутів. Картографічне забезпечення маршрутів охоплює детальні карти з масштабами 1:25000 для інтенсивного планування та навігації та більш загальні карти з масштабом 1:100000 для оглядового планування.

Ініціативи з відповідального туризму підкреслюють значення збереження екосистем через ретельно сплановані маршрути, які залучають мандрівників до краси природних ландшафтів, одночасно забезпечуючи захист цих територій. Такі стежки, як зазначено на веб-ресурсі [17], є ідеальними для тих, хто бажає отримати яскраві враження, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу.

Краса європейських стежок відкривається не тільки через їхню природну красу, але й через добре продуману інфраструктуру, що забезпечує доступність та комфорт. Як пише tripmydream.ua, серед семи найкрасивіших трекінгових маршрутів Європи, кожен знайде стежку до свого серця, чи то підйом на вершини Альп, чи прогулянки затишними долинами [24].

Вибрані туристські стежки Європи

Маршрут	Протяжність	Характеристика маршруту	Ключові точки
E1	7000 км	Від північних мисів Норвегії до південної Італії	Нордкап, Данія, Німеччина, Швейцарія, Салерно
E2	4850 км	З півночі на південь через Британію до Франції	Великобританія, країни Бенілюксу, Французьке узбережжя
E3	6950 км	Від Чорного моря до Іспанії	Болгарія, Угорщина, Польща, Німеччина, Франція, Сантьяго
E4	11800 км	Від Гібралтару до Криту	Гібралтар, середземноморське узбережжя, Альпи, Крит
E5	2900 км	Від Атлантики до Адріатики	Атлантичне узбережжя Франції, північна Італія
E9	5200 км	Прибережний маршрут від Португалії до Естонії	Португалія, Іспанія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Естонія

Джерело: [24]

Європейський континент славиться не тільки історичними містами та культурними пам'ятками, але й захоплюючими туристськими стежками, які пропонують незабутній досвід згідно з принципами сталого розвитку та екотуризму. Особлива увага приділяється організації таких шляхів, щоб забезпечити найменший негативний вплив на природу, одночасно дозволяючи туристам відкривати неперевершені краєвиди [24].

Планування подорожі туристичними стежками Європи може стати однією з найбільш захоплюючих пригод у вашому житті. Завдяки різноманітності ландшафтів, культурного багатства та історичної спадщини, кожен мандрівник може знайти маршрут, який відповідатиме його інтересам та очікуванням. Проте, ефективне планування вимагає уважності до деталей та обдумування різних аспектів подорожі (див. рис. 2.5).

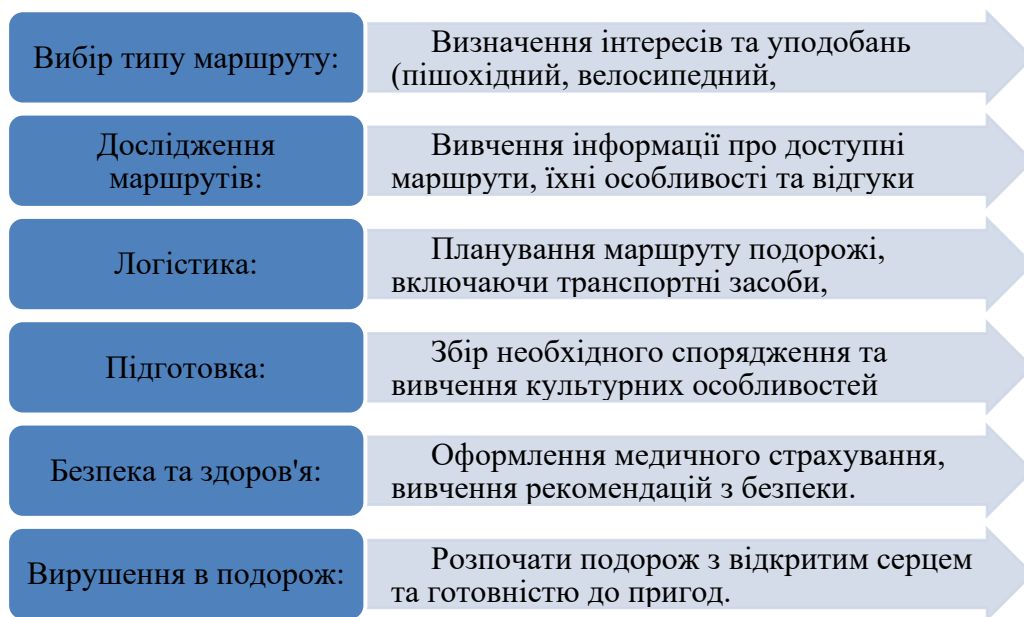

Рис. 2.5. Процес планування туристичної подорожі по Європі

Джерело: [17]

Згідно з інформацією, існує ряд напрямків у Європі, які підкреслюють важливість відповідальної поведінки в природному середовищі [17]. Ці напрямки не просто пропонують чарівність пейзажів, але й забезпечують збереження біорізноманіття та місцевих екосистем.

Перелік семи неперевершених трекінгових маршрутів Європи, які вражають своєю красою та унікальністю. Від мальовничих гірських хребтів до затишних долин, ці маршрути обіцяють глибокі враження та емоційні переживання [44].

Інформація яка подана на веб-ресурсі наголошує на ключових пунктах відправлення для походів, які стануть відправними точками для незабутніх мандрів. Це місця, де пригода починається з першого кроку і веде до дослідження щедрот природи та культурної спадщини [24].

В континентальному масштабі, Європа пишається своєю системою трансконтинентальних туристських стежок, яка об'єднує країни та культури через витончену мережу піших шляхів. Ця мережа містить 12 великих транс'європейських стежок, що пролягають на відстань понад 60 тисяч кілометрів, сплетінням зв'язуючи різноманітні ландшафти та регіони [64].

Європейська Асоціація Пішохідного Туризму (European Ramblers Association), за підтримки національних асоціацій пішохідного туризму з різних країн, успішно розробила і підтримує мережу трансконтинентальних пішохідних шляхів, відомих як E-маршрути. Ці маршрути пролягають через майже всі європейські країни, охоплюючи більше ніж 60 тисяч кілометрів [24].

Один із таких маршрутів, E1, простягається від півночі до півдня Європи, від мису Нордкап у Норвегії до Салерно в Італії, подорожуючи через такі країни, як Данія, Німеччина і Швейцарія, пропонуючи мандрівникам різноманіття ландшафтів та культурних вражень на протязі своїх 7000 км. Інші важливі маршрути включають E2, який веде з півночі на південь через Велику Британію до Середземномор'я Франції, та E3, що пролягає від Чорного моря до Іспанії, охоплюючи багато європейських країн на своєму шляху.

Крім того, є маршрути, такі як E4, який простягається від заходу на схід, починаючи з Гібралтару і завершуючись на острові Крит, проходячи через середземноморське узбережжя Іспанії, Франції, через Альпи та інші регіони, демонструючи мандрівникам різноманіття європейського природного і культурного ландшафту.

Рис. 2.6. Транс'європейські пішохідні стежки (European Ramblers Association)

Джерело: [24]

Примітки: 1. E1 – Нордкап (Норвегія) – Салерно (Італія), 7000 км; 2. E2 – Інвернесс (Велика Британія) – Ніцца (Франція), 4850 км; 3. E3 – Сантьяго (Іспанія) – Несебр (Болгарія), 6950 км; 4. E4 – Тарифа (Іспанія) – Ларнака (Кіпр), 11800 км; 5. E5 – Поїнтду Раж (Франція) – Верона (Італія), 2900 км; 6. E6 – Кіліпіс'ярві (Фінляндія) – Александрополіс (Греція), 6300 км; 7. E7 – Ел-Хієро (Португалія) – Нові Сад (Сербія), 4330 км; 8. E8 – Дублін (Ірландія) – Свіленград (Болгарія), 4390 км; 9. E9 – Лісабон (Португалія) – Таллінн (Естонія), 5200 км; 10. E10 – Нуоргам (Фінляндія) – Больцано (Італія), 2880 км; 11. E11 – Шевенінген (Нідерланди) – Огороднікі (Польща), 2070 км; 12. E12 – Сеута (Іспанія) – Салерно (Італія), 1600 км.

Стежка E5 відкриває маршрут від атлантичного узбережжя Франції до Адриатичного моря Італії, тоді як E6 веде від холодних височин Лапландії до теплих вод Родопських гір, підкреслюючи приголомшливий біорізноманіття континенту.

Маршрути, такі як E7 та E8, виткані крізь культурний і природний ландшафт Європи, пропонуючи мандрівникам відкриття нових горизонтів, від сонячної Португалії до містичної Сербії та від зеленого острова Ірландії до серця Болгарії.

Прибережний шлях E9, який тягнеться вздовж мальовничих берегів Португалії, Іспанії, і прямує до холодних вод Балтійського моря, пропонує унікальне сполучення морських бризів та культурного розмаїття. Маршрути E10 та E11 дозволяють глибоко зануритися в середину Європи, від крайньої півночі до серця Альпів, а E12 обіцяє новітній досвід подорожі вздовж медитеранського узбережжя, від Іспанії до Італії.

Європейська Асоціація Пішохідного Туризму також розрізняє маршрути на великі, малі та місцеві шляхи, що забезпечує варіативність і доступність пішохідних мандрівок для людей з різними фізичними можливостями та інтересами.

Ці мережі стежок не тільки сприяють активному відпочинку та здоров'ю, але й відіграють важливу роль у збереженні природи, промоції культурної спадщини та стимулюванні місцевої економіки через туризм. Вони

відображають зростаючу популярність пішохідного туризму як форми відпочинку, що об'єднує людей з усього світу в пошуках пригод, здоров'я та нових вражень.

Ці транс'європейські стежки не просто маршрути для подорожей, але й символи єдності та доступності, запрошуючи мандрівників дослідити безмежну красу та розмаїття Європейського континенту.

2.3. Досвід організації туристських стежок на території України

Україна займає унікальне географічне положення, охоплюючи площу 603 628 квадратних кілометрів, що робить її однією з найбільших держав у Європі. Завдяки своєму розташуванню на перехресті транзитних шляхів та різноманітності природних ландшафтів – від могутніх Карпат на заході до широких степів та узбережжя Чорного та Азовського морів на півдні – країна відкриває величезні можливості для розвитку туризму.

Ініціативи держави у сфері туризму, зокрема прийняття Закону «Про туризм» у 1995 році та створення Державного комітету з туризму, засвідчили зобов'язання України розвивати цей напрямок. Активність в організації та популяризації туристичних маршрутів спрямована на різноманітні форми відпочинку – від пізнавального до екстремального та екологічного туризму [1-2].

Останніми роками в Україні спостерігається активне впровадження сучасних технологій у сфері туризму, що сприяє зручності планування подорожей та підвищує якість туристичного обслуговування. Розвиток цифрових платформ, таких як мобільні додатки та віртуальні тури, дозволяє мандрівникам заздалегідь вивчати маршрути, бронювати квитки та житло, а також отримувати доступ до актуальної інформації про туристичні об'єкти.

На сучасному етапі Україна ще не має туристичних маршрутів, які б відповідали європейським стандартам, та не включена до мережі

транс'європейських пішохідних шляхів. З аналізу карт випливає, що до західних кордонів України наближаються такі маршрути як Е-3, Е-4, та Е-8, проте між Україною та сусідніми країнами існує прогалина, яку можна було б заповнити створенням нових маршрутів. Потенційно, транскарпатська стежка може стати маршрутом, що з'єднає Чехію, Словаччину, Польщу, Україну та Румунію, ставши частиною великої європейської мережі пішохідних шляхів (див. рис. 2.6).

Цей нереалізований потенціал вказує на значну можливість для розвитку туристичної інфраструктури в Україні, яка могла б привабити туристів з усього світу, збагатити місцеву економіку, та сприяти збереженню природних і культурних ресурсів країни. Інтеграція України до транс'європейської мережі пішохідних стежок не тільки збільшить туристичний потік, але й стане потужним імпульсом для розвитку місцевого туризму, підвищення міжнародного іміджу країни як привабливої туристичної дестинації [9, с. 46-48].

Таким чином, досвід України в організації туристських стежок свідчить про значний потенціал країни у сфері туризму, що базується на природному різноманітті, історико-культурній спадщині та активній державній підтримці. Успіхи у цьому напрямку демонструють можливості для подальшого розвитку та популяризації України як привабливого туристичного напрямку на європейському та світовому рівнях.

Реалізація проекту, такого як Транскарпатська стежка, вимагатиме злагодженої співпраці між різними регіонами України, сусідніми державами, а також міжнародними організаціями, що займаються розвитком пішохідного туризму. Такий підхід дозволить створити єдиний стандартизований туристичний продукт, здатний конкурувати на європейському ринку туристичних послуг, і водночас сприятиме збереженню унікальних природних та культурних ландшафтів України [26, с. 38-39].

У контексті розробки та утримання туристичних стежок в Україні, ключовою є концепція збереження та розвитку природоохоронних територій,

враховуючи їхній великий потенціал як цінних, так і унікальних зон. Особливу увагу приділяється, наприклад, Чернівецькій області, де зосереджено 331 охоронювану територію загальною площею понад 103 тис. га. Це становить 12,8% території області, що значно перевищує середній показник по Україні (6,7%). Важливим аспектом є не лише збереження цих територій, а й створення на їх базі центрів екологічної освіти та виховання, як це було зроблено в Національному природному парку «Вижницький» [53].

Не менш важливими є Смарагдові території, що мають міжнародне значення та можуть слугувати як ядра для розвитку туристичних зон різних рівнів. Екологічна мережа України виступає як комплексна система, сприяючи формуванню туристичних територій. Зокрема, в Івано-Франківській області визначено 6 основних Смарагдових об'єктів, що входять до рекомендованого списку України за конвенцією, включаючи такі значні природні заповідники як «Горгани» та Карпатський національний природний парк [54].

Розвиток природоохоронних територій, таких як Карпатський біосферний заповідник та Національний природний парк «Синевир», які є частиною Смарагдової мережі Європи, свідчить про важливість їх збереження та використання у контексті розвитку туризму в Україні [72].

Ці ініціативи та дослідження підкреслюють необхідність інтегрованого підходу до управління туристичними та природоохоронними територіями, що враховує як екологічну, так і соціально-економічну складові, спрямовану на стале використання природних ресурсів та розвиток туризму в Україні.

Організація туристських стежок в Україні стикається з низкою викликів, серед яких інфраструктурні обмеження та необхідність в маркетингу та промоції. Попри це, перспективи для розвитку даної сфери залишаються значними, завдяки неповторному природному та культурному розмаїттю країни. Розробка нових маршрутів, впровадження цифрових технологій та міжнародне співробітництво можуть сприяти залученню більшої кількості туристів.

Залучення громадськості та активізація волонтерських рухів відіграють ключову роль у розвитку туристичних стежок на території України. Громадські організації та волонтерські групи часто ініціюють проекти з очищення, облаштування та маркування туристичних маршрутів, що не тільки покращує їхню доступність та безпеку, але й сприяє вихованню відповідального ставлення до природи серед туристів [37;40]. Ці ініціативи, часто підтримані місцевою владою та бізнесом, демонструють високий рівень громадської активності та зацікавленості в розвитку туристичної інфраструктури.

Також важливим є розвиток партнерства між державним, приватним сектором та громадськістю. Співпраця у цьому напрямку дозволяє об'єднати ресурси для створення нових маршрутів, підвищення якості послуг та просування України як туристичного напрямку.

Освітні програми щодо збереження природи та культурної спадщини також важливі у контексті організації туристичних стежок. Вони дозволяють підвищити обізнаність та відповідальність відвідувачів, сприяють залученню молоді до активного відпочинку та екологічних ініціатив.

Досвід організації туристичних стежок на території України підкреслює значення комплексного підходу, що включає не лише розробку інфраструктури та послуг, а й активну участь громадськості, освітні ініціативи та між секторальне партнерство. Це відкриває нові перспективи для розвитку туризму, збереження природних та культурних цінностей країни та створення умов для сталого розвитку галузі.

Висновки до 2 розділу

У Північній Америці стежки відіграють значну роль у збереженні природних ресурсів та сприяють екологічній обізнаності та відповідальності туристів. Ініціатива туристичних стежок, як історія Апалацької стежки у

США, вказує на важливість стежок у національному контексті з погляду доступу до природних та унікальних ландшафтів.

Туристичні стежки у Європі розглядаються як засоби збереження культурної та природної спадщини, які одночасно покращують інфраструктуру та сприяють культурному обміну. Важливим є використання цих стежок для підвищення обізнаності туристів і забезпечення сталого розвитку регіонів.

В Україні стежки використовуються як інструмент розвитку туризму та залучення інвестицій у регіони, особливо через збереження природних ресурсів та культурної спадщини. Організація та планування стежок включають заходи щодо екологічної освіти та відповідального туризму.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО РОЗРОБКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТСЬКОЇ СТЕЖКИ (НА ПРИКЛАДІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖКИ)

3.1. Основні етапи розробки, прийоми та методи роботи з туристами на туристській стежці

Екологічна стежка представляє собою заздалегідь спланований маршрут для екскурсій в природному середовищі, де учасникам розповідають про натуральні видовища та формації, з якими вони зустрічаються. Створення таких маршрутів має за мету навчальну та пізнавальну діяльність, сприяючи екскурсіям з біології, географії, науковим дослідженням студентів, заняттям в гуртках природничого спрямування та проведенням різноманітних природозахисних заходів.

При плануванні екологічного маршруту велика увага приділяється висвітленню взаємодії між живими й неживими компонентами природи, аналізу «біологічних ланцюгів» та їх чутливості до зовнішніх впливів. Це підкреслює їхню природність та пізнавальну цінність, завдяки чому маршрути отримали назву природничих, природо-пізнавальних, екологічних [71].

Такі стежки вирішують широкий спектр завдань: зберігають біорізноманіття, регулюють використання природних ресурсів та потік відвідувачів, а також сприяють реалізації екологічних освітніх і виховних цілей.

Навчально-виховний екологічна стежка – це детально обміркований маршрут, розташований у певній природній зоні, на якому можна зустріти унікальні та характерні для даної місцевості елементи: рослинні групи, водойми, джерела води, природні пам'ятки, виразні ландшафтні форми.

Основна мета полягає в тому, щоб формувати у відвідувачів наукове бачення світу, екологічно обізнану поведінку у природньому середовищі, розширювати знання про природу та місце людини в екосистемі.

Для забезпечення цілісного досвіду, важливо створити на туристських стежках навчальний простір, де кожна зупинка або оглядовий майданчик стане точкою інтелектуального відкриття. Інформаційні стенди, QR-коди, що ведуть до додаткових ресурсів і мультимедійного контенту, дозволяють поглибити знання про флору, фауну, геологічну будову та історію місцевості. Використання мобільних додатків з доповненою реальністю може перетворити звичайний візит до природи на інтерактивну пригоду, яка залишить незабутні враження та стимулюватиме бажання дізнатися більше [65].

Окрім того, стежки можуть бути оснащені різноманітними елементами для фізичної активності – від простих шляхів для пішого туризму до скеледромів та місць для бігу по пересіченій місцевості. Це допоможе відвідувачам не тільки насолоджуватися красою природи, але й покращувати фізичне здоров'я, долучаючись до активних видів відпочинку.

Крім того, туристські стежки можуть стати частиною місцевої економічної стратегії, працюючи в якості катализаторів для розвитку малого та середнього бізнесу. Створення кафе, сувенірних крамниць, пунктів прокату обладнання та інших сервісів додасть цінність туристичному досвіду і допоможе місцевому населенню отримувати дохід [59, с. 60].

Туристські стежки є також платформою для збереження культурної спадщини. Через організацію тематичних екскурсій, фестивалів, майстер-класів з місцевих ремесел та інших заходів, стежки забезпечують збереження та передачу унікальних традицій та звичаїв.

Задачі екологічного маршруту включають:

- знайомство відвідувачів із живими та неживими елементами природи, організацію теоретичних і практичних занять на відповідних ділянках, проведення конкретної природоохоронної діяльності;
- просвітництво з питань охорони природи, інформування про рослини, природні пам'ятки та культурні об'єкти, розташовані на маршруті;

- акцентування уваги учасників на антропогенних ландшафтах, таких як дороги, архітектурні споруди, сільськогосподарські території, зони відпочинку.

Основні функції охоплюють:

- навчальну, спрямовану на розвиток здатності застосовувати екологічні знання в реальному житті;
- розвивальну, що передбачає формування екологічної свідомості, культури та мислення, як невід'ємної частини загальної культури;
- виховну, яка включає залучення до активного спілкування з природою [33;46].

Розробка навчальної екологічної стежки є мультидисциплінарним та творчим процесом, що включає аспекти екології, культури, історії та освіти. Такий підхід спрямований не тільки на виховання глибокої поваги до природи та її збереження, але й на розуміння складних взаємозв'язків між живими істотами та їхнім середовищем, підкреслюючи значення природних ресурсів для майбутніх поколінь. Створення екостежини не лише надає новий маршрут для відпочинку та навчання, а й стає значущим внеском у захист навколишнього середовища та розвиток екологічного туризму, об'єднуючи чотири ключові етапи, кожен із яких має свої конкретні завдання та дії [71].

I. Підготовчий етап.

На цій стадії відбувається інструментування проекту, яке полягає у виборі необхідних інструментів та методів дослідження. Ретельне ознайомлення з місцевістю, завданнями роботи та основними зупинками на стежці забезпечує належну підготовку до розробки стежки.

II. Планувальний етап.

Ключовим елементом цієї стадії є розробка плану, який враховує усі аспекти: від логістики переміщення до інтерактивності з туристами. Визначаються шляхи стежки та місця для облаштування інформаційних стендів, які відіграють важливу роль у навчанні та орієнтуванні відвідувачів.

III. Змістовно-науковий етап.

На цій стадії відбувається добір та аналіз наукової літератури, опрацювання інформації, що допомагає у творчій роботі над кожною зупинкою на стежці. Розробляються інформаційні матеріали, що включають опис флори та фауни, історичні дані, а також надаються рекомендації щодо поведінки у природному середовищі.

IV. Узагальнюючий етап

Ця стадія передбачає презентацію готової стежки та її елементів широкому колу зацікавлених осіб. Презентація може супроводжуватися навчальними семінарами та робочими зустрічами з представниками громадськості, що дозволяє оцінити ефективність проекту та зробити необхідні корективи.

План маршруту «Криволуцька екостежка» (див. рис. 3.1) слугує взірцевим прикладом ретельного підходу до розробки екологічних стежок. Маршрут побудований так, щоб відвідувачі могли здійснити подорож, насичену культурними та природними враженнями. Окрім забезпечення повного занурення в місцеву екосистему, маршрут орієнтований на залучення відвідувачів до активного відпочинку з елементами екологічної освіти [27].

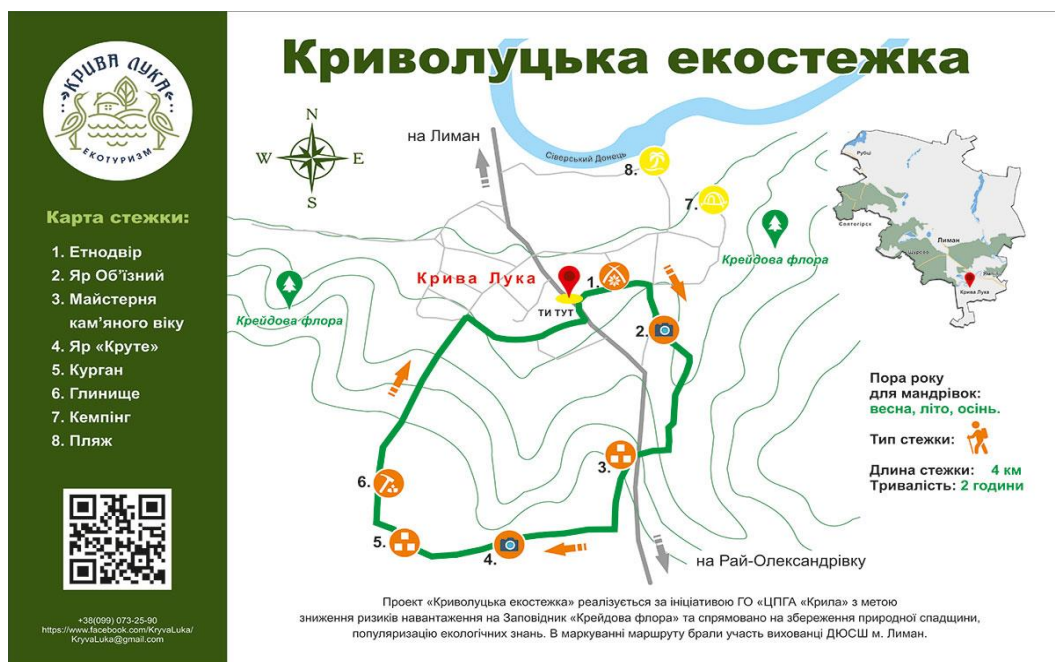

Рис. 3.1. План маршруту «Криволуцька екостежка»

Джерело: [27]

Від Етнодвору до джерела «Курган», маршрут включає зупинки в місцях із значущою екологічною цінністю та надає можливість відвідати історичні та культурні локації, які становлять інтерес для туристів різного віку та уподобань. Маршрут пролягає крізь різноманітні ландшафти та включає в себе об'єкти природно-заповідного фонду, де відвідувачі можуть побачити рідкісні види флори та фауни. Кожна зупинка на стежці оснащена QR-кодами, що дозволяють отримати більш детальну інформацію за допомогою смартфонів, що робить маршрут інтерактивним та доступним.

Цей план маршруту демонструє комплексний підхід до створення туристичної стежки, включаючи не тільки фізичне прокладання шляху, але й розробку освітніх інструментів та маркетингову стратегію для забезпечення високої відвідуваності та задоволення інтересів відвідувачів.

При створенні екостежини слід звернути увагу на комплексний підхід до обрання маршруту, який повинен включати не тільки природні, але й історичні та культурні аспекти, що збагачують змістовну частину екскурсії. Важливим аспектом є інтеграція сучасних технологій у процес вивчення та взаємодії з природою, наприклад, через використання мобільних додатків для ідентифікації рослин і тварин або застосування доповненої реальності для відтворення історичних подій пов'язаних з місцевістю [23].

Не менш важливим є питання доступності стежки для всіх категорій відвідувачів, включаючи людей з обмеженими можливостями. Це означає, що при плануванні маршруту потрібно передбачити зручні та безпечні шляхи переміщення, а також врахувати потреби відвідувачів у відпочинкових зонах, обладнаних лавками, навісами та іншими елементами інфраструктури.

Окрім того, ефективне використання інформаційних стендів та знаків вимагає чіткого розуміння того, як представити інформацію зрозуміло та цікаво. Тексти повинні бути лаконічними, але інформативними, з акцентом на найважливіші факти та цікавинки, що спонукають до подальшого самостійного вивчення [14, с. 92-93].

Розвиток екологічних стежок також сприяє залученню громадськості до активного відпочинку на природі, стимулює розвиток місцевої економіки та збереження культурної спадщини. Вони стають мостом між минулим і майбутнім, допомагаючи зберігати історичну та культурну спадщину регіонів для наступних поколінь.

Таким чином, створення та розвиток екологічних стежок є важливим кроком до формування сталого та екологічно свідомого суспільства, що засвідчує їх значення не тільки як рекреаційного, але й освітнього та культурного ресурсу.

3.2. Розробка проєкту екологічної стежки в околицях м. Києва

Розробка екологічної стежки «Пригодницька стежка Голосієво» в національному парку Голосіївського лісу міста Києва є результатом авторської роботи. Проєкт стежки був створений з метою підвищення екологічної освіти та свідомості відвідувачів, а також сприяння активному відпочинку в природному середовищі. Процес розробки включав детальне вивчення території, визначення ключових точок маршруту та розміщення інформаційних стендів, що висвітлюють унікальні природні та історичні аспекти регіону.

Для створення «Пригодницької стежки Голосієво» було залучено методики геопросторового аналізу, що дозволило оптимізувати маршрут з точки зору доступності та інформативності. Важливою частиною розробки стало також забезпечення безпеки користувачів стежки, включаючи адаптацію маршруту для потреб сімей з дітьми та людей з обмеженими можливостями.

Проєкт можна реалізувати з урахуванням принципів сталого розвитку: використання екологічно чистих матеріалів для виготовлення доріжок і мостів, а також облаштування стендів з використанням переробленої продукції. Екологічна стежка «Пригодницька стежка Голосієво» спроектована

таким чином, що мінімізує втручання в природне середовище, підтримуючи при цьому інтерес та взаємодію з природою серед відвідувачів.

Відвідування екологічної стежки «Пригодницька стежка Голосієво» у національному парку Голосіївського лісу міста Києва – це справжня подорож через найяскравіші куточки парку, яка займає приблизно 1 годину та 9 хвилин, протяжністю 4,7 кілометра (див. рис. 3.2).

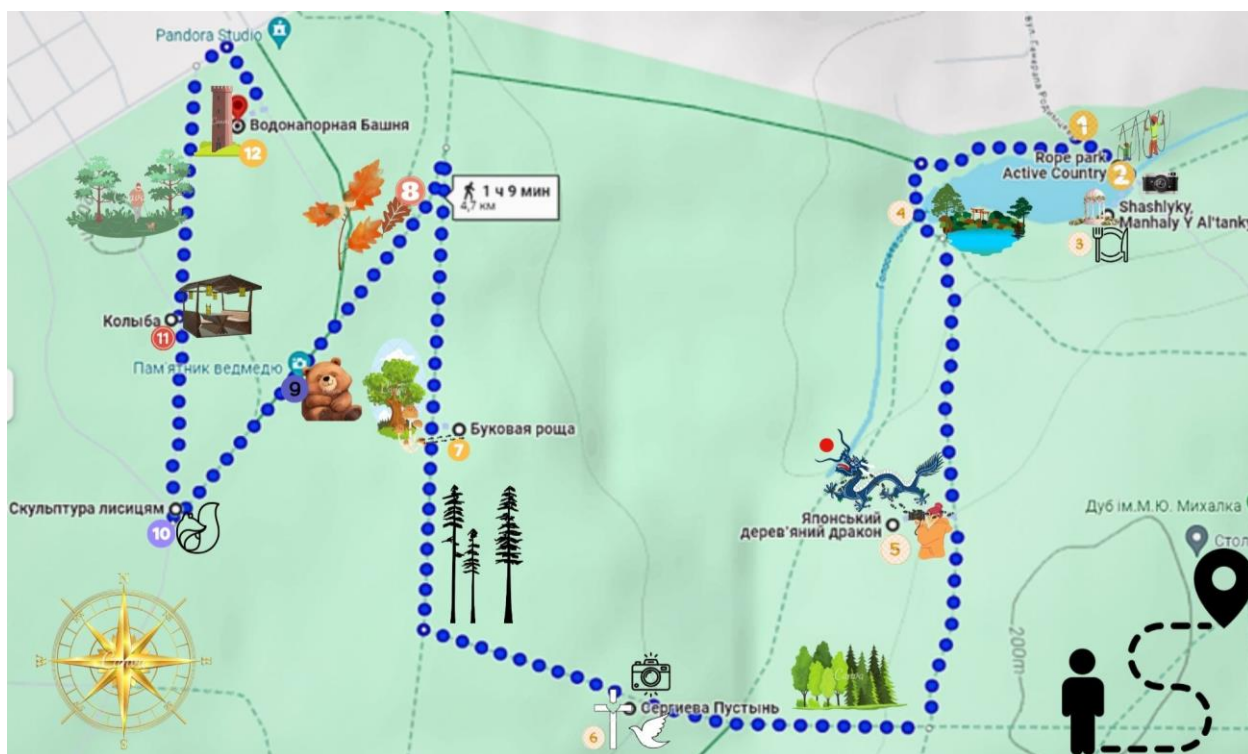

Рис. 3.2. Екологічна стежка «Пригодницька стежка Голосієво»

Команда проєкту обирає найкращі маршрути й зупинки для груп різного розміру – від індивідуальних мандрівників до шкільних груп до 30 осіб. Ретельно відпрацьовується доступність стежки для всіх, включаючи сім'ї з дітьми, осіб літнього віку, а також людей з особливими потребами.

Пригодницька стежка Голосієво – це не просто екологічна стежка, це унікальний проєкт, що поєднує в собі глибоке занурення у природне різноманіття та культурні традиції Голосіївського району Києва. Стежка прокладена через найбільш мальовничі локації парку, де кожна зупинка є унікальною точкою зі своєю історією та значенням, включаючи:

1. Парк розваг «Активна країна Дідорівка», де можна пограти та активно відпочити. Вхідний портал стежки, де учасники можуть налаштуватися на пригодницький настрій, зіграти в активні ігри і перевірити свою сміливість на мотузкових доріжках.
2. Мотузковий парк «Активна країна», який пропонує захоплюючі мотузкові маршрути на висоті. Місце, де екскурсанти можуть випробувати свою рівновагу і ловкість, подолавши різноманітні перешкоди на висоті серед дерев.
3. «Шашлики, мангали й альтанки біля ставка Дідорівка». Ідеальна зона для пікніка, де можна влаштувати перекус на свіжому повітрі і насолодитися традиційними стравами біля водойми.
4. «Голосіївський струмок», місце, що чарує своєю спокійною течією. Тут відвідувачі спостерігають за живописним струмком, слухають його шепіт і дізнаються про роль водних ресурсів у природі.
5. «Японський дерев'яний дракон», що зображає культурні зв'язки зі Сходом. Локація з арт-об'єктом, що втілює міфологічні мотиви, спонукаючи до вивчення культурної різноманітності.
6. «Сергієва пустель», місце для медитації та спокою. Даний куточок для задумливої та спокійної перерви, в якому можна відчути монастирську атмосферу тиші.
7. Парк «Букова роща», заповідне місце з дивовижними буковими деревами. Ця зупинка підкреслює значення збереження лісових екосистем і можливість спостереження за дикою природою.
8. Визначна пам'ятка «Дуб слави», яка несе в собі історію та дух старовини.
9. Визначна пам'ятка «Пам'ятник ведмедю», вшанування фауни лісу, що надає історичного та культурного контексту стежці.
10. «Скульптура лисицям», яка оживляє легенди лісу. Локація, яка розкриває значення біорізноманіття та співіснування з дикою природою.

11. Місце для пікніка «Колиба», де можна насолодитися традиційними стравами;

12. Історична пам'ятка «Водонапірна вежа», яка розповідає про водозабезпечення колись і сьогодні.

Екологічна стежка «Пригодницька стежка Голосієво» являє собою унікальний маршрут, розроблений в межах Голосіївського національного природного парку. Завдяки добре спланованому підходу та дотриманню стратегічного плану роботи, кожен відвідувач може зануритися в історію та природні особливості цього зеленого оазису міста Києва [28]. На кожній зупинці розміщені тематичні інформаційні стенди та інтерактивні елементи. Відвідувачі можуть поглибити свої знання про рідкісні рослини та тварин, доторкнутись до давніх легенд і сучасних історій, що робить кожен зупинку не лише зупинкою для відпочинку, а й захоплюючим навчальним досвідом.

У рамках екологічної стежки «Пригодницька стежка Голосієво» розгортається серія заходів, які забезпечують практичну допомогу природі та водночас розширюють знання відвідувачів про неї.

1. Церемонія насадження дерев є не просто символічним жестом, а реальним внеском у збереження зелених насаджень. Кожне нове деревце додасть парку життя та свіжості, а відвідувачі візьмуть участь у створенні майбутнього ландшафту.

2. Майстер-класи з екоремесел демонструють, як зі старих традицій і простих матеріалів можна створити щось корисне для природи, наприклад, гнізда для птахів, що допомагають підтримувати пташину популяцію.

3. Лекції від експертів пропонують занурення в історію та біорізноманіття Голосіївського лісу, надаючи унікальну можливість дізнатися про роль лісу у місцевій екосистемі та його вплив на довкілля.

4. Тематичні воркшопи створені, щоб кожен міг доторкнутися до природи: від спостереження за мешканцями лісу до вивчення різноманітних видів рослин. Це надає учасникам можливість не тільки пасивно споживати знання, а й активно діяти.

Кожен із цих заходів наголошує на активній участі відвідувачів у житті парку та його охороні. Вони покликані не тільки навчити людей чомусь новому про природу, а й мотивувати їх до активних дій для її збереження. У сумі, ці заходи відображають основну мету стежки – виховання відповідального ставлення до природного довкілля та підтримку справи сталого туризму в регіоні [43].

У рамках проекту «Пригодницька стежка Голосієво» також заплановано серію освітніх та природоохоронних заходів. Наприклад, організація тематичних екскурсій для школярів та студентів, майстер-класи з екологічного ремесла, а також акції з прибирання території і насадження нових дерев, що не лише сприяє збереженню природи, а й формує у громадськості відповідальне ставлення до навколишнього середовища.

Завершальний етап проекту передбачає широке інформування громадськості про відкриття стежки через медіа, соціальні мережі та партнерство з освітніми закладами та екологічними організаціями. Запрошення на урочисте відкриття розсилаються місцевим жителям, школам, університетам, туристичним агенціям, а також представникам влади та ЗМІ.

Таким чином, «Пригодницька стежка Голосієво» стає прикладом гармонійного поєднання екологічного туризму, освітньої діяльності та активного відпочинку, водночас залучаючи увагу до важливості збереження природних багатств Києва і всієї України.

Висновки до 3 розділу

Основні етапи розробки та організації туристських стежок передбачають ретельне планування маршруту з урахуванням природних умов, інтересів туристів та їх безпеки.

Використання ефективних прийомів та методів взаємодії з туристами, таких як інформаційні матеріали, екскурсії та інтерактивні заняття, сприяє підвищенню рівня їх освіченості та зацікавленості.

Проект «Пригодницька стежка Голосіїво», який розглядався в рамках дослідження, слугує прикладом ефективної інтеграції освітніх, рекреаційних та природоохоронних цілей. Висвітлення історичних, культурних та природних аспектів місцевості через об'єкти стежки сприяє формуванню у відвідувачів глибокого розуміння значення збереження природних багатств та культурної спадщини.

Проект екологічної стежки в околицях Києва спрямований на залучення туристів до природоохоронних заходів та підвищення рівня екологічної свідомості. Стежка передбачає створення інтерактивних інформаційних пунктів, які сприяють залученню туристів до активної взаємодії з природою.

ВИСНОВКИ

1. Проведено аналіз різних підходів до організації туристських стежок, що дозволило ідентифікувати основні методи планування маршрутів. Найефективнішими виявилися підходи, які враховують екологічні аспекти та забезпечують мінімальний вплив на природне середовище. Використання інтегрованих систем маркування та інформаційного забезпечення допомагає оптимізувати використання ресурсів, сприяючи покращенню якості обслуговування туристів. Результати свідчать про важливість дотримання принципів сталого розвитку під час розробки туристських стежок. Ці знахідки є важливими для подальшого удосконалення методик організації туристських маршрутів.

2. Дослідження геопросторових особливостей показало, що регіональні відмінності сильно впливають на характер туристських маршрутів. У різних регіонах спостерігаються унікальні географічні, культурні та кліматичні особливості, які визначають різноманітність туристичних стежок. Визначено, що оптимізація туристських маршрутів повинна враховувати природні та культурні ресурси регіону, а також інфраструктуру та місцеві потреби. Це забезпечує максимальне використання потенціалу маршруту з одночасним зменшенням негативного впливу на довкілля. Цей підхід дозволяє забезпечити збалансоване використання ресурсів і розвиток туризму.

3. Розроблено та апробовано методики оцінки ефективності туристських стежок, що дозволяють визначити найбільш важливі фактори впливу на функціонування маршрутів. Запропоновані критерії оцінки включають ступінь збереження природного середовища, якість туристичних послуг, відповідність вимогам безпеки та економічну доцільність. Проведений аналіз засвідчив високу значущість комплексного підходу до оцінки ефективності, враховуючи інтереси різних сторін. Ці результати дозволяють точніше визначати потенціал розвитку маршрутів.

4. Практична апробація запропонованих методів на прикладі екологічних стежок в околицях Києва підтвердила їхню ефективність у покращенні організації маршрутів. Проаналізовано туристські стежки з урахуванням різних критеріїв, що дозволило визначити їхні сильні та слабкі сторони. Результати засвідчили, що використання розроблених методик сприяє покращенню якості туристських послуг та оптимізації маршрутів. Доведено, що такі підходи забезпечують комплексний розвиток туризму та збереження природного середовища. Це підтверджує життєздатність запропонованих методів і їхнє практичне значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про туризм: Закон України, від 21 жовт. 2011; № 3968 // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. Ст. 241.
2. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ, від 16.03.2017, № 168-р.
3. Абрамов В. В. Історія туризму: підруч. / В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х: ХНАМГ, 2010. 294 с.
4. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методи аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. К.: Видавничо-полігр. Центр «Київський університет», 2001. Т. 17. 395 с.
5. Блистів Т. В., Горбацьо І. І., Нужник О. В. Теорія і практика туристичних походів: Навч. посіб. Л.: НВФ «Українські технології», 2006. 132 с.
6. Бриль К. Г. Екологічно-орієнтовані види туризму як стратегічний напрям розвитку галузі в сучасних умовах. Економіка та держава. 2015. № 9. С. 23-27.
7. Бабюк Л. М. Теоретико-методологічні засади наукового обґрунтування створення екологічних стежок. Природа Західного Полісся та прилеглих територій. 2010. № 7. С. 71- 75.
8. Вишневецький В. І. Екологічний туризм: навчальний посібник. К: Інтерпрес ЛТД, 2015. 140 с.
9. Гаврилюк А. М. Сучасні тенденції публічно-приватного партнерства в індустрії туризму України. Публічне урядування : збірник. № 3. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2016. С. 40-49.
10. Гнибіда О. А., Шатух Н. М., Бульбенко О. О. Освітньо-виховний проект «Екологічними стежками рідної України» Донецщина і Закарпаття. Діти однієї родини – України! Збірка методичних матеріалів. Донецький обласний еколого-натуралістичний центр. Краматорськ 2016. С. 60. URL: <https://content.e->

schools.info/donoenc/library/Методична_збірка_Донеччина_і_Закарпаття_II_05aGN.pdf (дата звернення: 14.03.2024).

11. Гулич О. І. Умови забезпечення екологічно збалансованого розвитку туризму і рекреації у транскордонних регіонах. Соціально-економічні проблеми, 2018. С. 284

12. Дубович І. А. Особливості та перспективи екологізації освіти та екологічного виховання населення в Україні. Науковий вісник Львівського національного університету. Львів, 2006. Вип. 16.5. С. 244–247.

13. Дубовик О. Бруківкою і стежками. Міжнародний туризм. 2016. № 1. С. 92-96.

14. Дмитрук О. Ю. Екотуризм: навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук, С. В. Дмитрук. К.: Альтерпрес, 2009. 358 с.

15. Депутат М. М. Екологічний туризм в Україні: поняття, моделі та особливості розвитку // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: географія. 2010. №2. Вип. 28. С.187-191.

16. Для відповідальних мандрівників: Десять туристичних напрямків Європою, які не нашкодять планеті. URL: <https://investory.news/dlya-vidpovidalnih-mandrivnikiv-desyat-turistichnix-napryamkiv-yevropyu-yaki-ne-nashkodyat-planeti/> (дата звернення: 06.03.2024).

17. Екологічний туризм: навч. посіб. / Г. О. Сорокіна; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 206 с.

18. Екологічна стежка. Методичні рекомендації до створення. Дидактичне значення: Посібник для вчителів спец. навч. закл. для дітей з вадами зору / Я. П. Дідух, О. Т. Крижанівська, О. Т. Попович, Ю. О. Войтюк. Київ: Візаві, 2001. 30 с.

19. Екологічні стежки України. Живи Земле! Методичні матеріали / Під редакцією В. В. Вербицького. Київ: СМП, 2003. 196 с.

20. Заячук О., Брик С. Історія туризму: навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 200 с.

21. Ісаєнко В. М., Ніколаєв К. Д., Білявський Г. О., Бабікова К. О., Смирнов І. Г. Розвиток туризму в Україні та його класифікації : навч.-мет. Посібник. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 101 с.
22. Історія шляхів – Стежки та мапи. Стежки та мапи. URL: <https://stzhky.org/stzhky/istoriya-fundacziyi-ks/istoriya-shlyahiv/> (дата звернення: 04.03.2024).
23. Кращі туристичні точки старту В Європ. URL: <https://www.saveatrain.com/blog/uk/best-hiking-start-points/> (дата звернення: 06.03.2024).
24. Колотуха О. В. Геопросторова організація спортивного туризму: монографія. Кіровоград: ФОП. Александрова М. В., 2015. 448 с.
25. Колотуха О., Колотуха І. Географія спортивного туризму та активної рекреації України : [Монографія]. Харків: Мачулін, 2021. 436 с.
26. Колотуха О. В., Поліщук К. О. Туристські стежки: світовий досвід та потенційні можливості України (конф. ФМВ)
27. Колотуха О. В., Миргородська О. Л. Туристська стежка як форма активної рекреації. Індустрія туризму та гостинності: досвід, проблеми, перспективи. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Суми: ФОП Цьома С. П., 2021. С. 150-156.
28. Колотуха О. В, Проект туристських стежок в Українських Карпатах. Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід / Матеріали XV Міжнародної наукової конференції. Львів, 2021. С. 119-124.
29. Криволуцька екостежка. Туристична Лиманщина. URL: <https://greentour.dn.ua/guide/eko-stezhka-kryva-luka.html> (дата звернення: 27.03.2024).
30. Концепція розвитку екскурсійної діяльності в м. Києві. Розробник: Головне управління комунального господарства Київ – 2010р., заступник міського голови – секретар Київради О. Довгий. Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів. [Електронний ресурс]. Розпорядження Кабінету

Міністрів України від 6 серпня 2009 р. № 1088 . URL: www.gdo.kiev.ua (дата звернення: 19.03.2024).

31. Колотуха О. Геопросторові аспекти пішохідного туризму. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія: Туризм. 2019. № 2(1). С. 6–17. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7603.2.1.2019.173017> (дата звернення: 15.03.2024).

32. Козловський О. Ю., Борисюк Б. В. Екологічний туризм : навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 15; 202.

33. Любіцева О. О., Мальська М. П., Зінько Ю. В. Концептуальні засади географії рекреації і туризму. URL: <http://www.geolgt.com.ua/images/stories/zbirnik/vipusk11/v111.pdf> (дата звернення: 05.03.2024).

34. Любіцева О. О. Методика розробки турів. К.: Альтерпрес, 2003. 104 с. 16.

35. Любіцева О. О., Сташук К. Розвиток екологічного туризму в Україні. Економічна та соціальна географія: наук. зб. К.; 2002. Вип. 53. С.189–196.

36. Міщенко О. В. Теоретичні основи визначення сутності екологічного туризму. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Географія туризму. В.: Вид-поліграф. центр «Волинський ун-т», 2010. № 3. С. 155–160

37. Микитин Т. М. Організаційні механізми створення та функціонування екологічних стежок : Монографія / Т. М. Микитин, С. М. Остапчук, Н. О. Машта, А. В. Прокопчук (під заг. ред. Микитина Т. М.). Рівне: Волин. обереги, 2018. 182 с.

38. Монастирський В. Р. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу : навч. посібник / В. Р. Монастирський // ННВК «АТБ». Львів, 2022. 200 с. (100-106 с.).

39. Міщенко О. В. Розвиток екологічного туризму в національних природних парках Волинської області: монографія / О. В. Міщенко, Л. М. Черчик. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 164 с.
40. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Видавництво НУЦЗУ, 2017. 153 с.
41. Міркевич І. О. Екологічна стежка, як засіб формування екологічної компетенції учнів. 41 с. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/ekologicna-stezka-ak-zasib-formuvanna-ekologicnoi-kompetencii-ucniv-120799.html> (дата звернення: 11.03.2024).
42. Микитин Т. М., Остапчук С. М., Машта Н. О., Прокопчук А. В. Організаційні механізми створення та функціонування екологічних стежок : монографія / під заг. ред. Микитина Т. М. Рівне : Волин. береги, 2018. 182 с.
43. Ніколаєв К. Д. Екологізація та розвиток сільського зеленого туризму в Україні : монографія. К.: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 153 с.
44. Найкрасивіших 7 трекінгових маршрутів Європи. tripmydream.ua. URL: <https://tripmydream.ua/media/idei-puteshestviy/7-najkrasivishih-trekingovih-marshrtyiv-evropi> (дата звернення: 06.03.2024).
45. Осягнути неосяжне – окрилені романтикою подорожей: наук.-допом. бібліогр. покажч. / [уклад. В. С. Каленська]; Нац. ун-т харч. технол., Наук. техн. б-ка. Київ, 2018. 85 с.
46. Поліщук К. О. Туристські стежки як елемент національної стратегії розвитку туризму (конф. Політ).
47. Писаревський І. М., Тонкошкур М. В., Планування та організація туристських маршрутів: Підручник / І. М. Писаревський. М. В. Тонкошкурі Харк. нац. акад. міськ госпва. Х. : ХНАМГ. 2012. 304 с.
48. Петрук В. Г. та ін. Екогеографія та екотуризм: підручник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 178 с.
49. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство. Навч. посібник. Львів: Знання, 2006. 168 с.

50. Підмогильний, С. Екопригоди в Україні. Міжнародний туризм. 2016. № 2. С. 114-119
51. Подорож по Україні: [для дітей молодшого та середнього шкільного віку] / [упоряд. А. Третяк]. Київ: [Журнал "Радуга"], 2016. 240 с.
52. Піхуля Н., Піхуля В. Навчально-пізнавальна екологічна стежка / Н. Піхуля, В. Піхуля // Біологія. № 18, 2009. С. 3-15.
53. Ресурси американського туристичного регіону - туристична бібліотека Все про туризм. URL: <https://infotour.in.ua/smal25.htm> (дата звернення: 04.03.2024).
54. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища у 2019 році Чернівецька область. URL: <https://mepr.gov.ua/news/35990.html> (дата звернення: 16.03.2024).
55. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області в 2019 році». URL: https://drive.google.com/file/d/1DK8sRIPP08u3P6b3h_N879NaFEae5EcT/view (дата звернення: 06.03.2024).
56. Стафійчук В. І. Рекреалогія: навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ ПЛЮС, 2017. 428 с
57. Сорокіна Г. О. Екологічний туризм : навч. посіб. / Г. О. Сорокіна ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 206 с.
58. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. К. : Знання, 2011. 334 с.
59. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу. Північноамериканський туристичний район. URL: http://tourlib.net/books_ukr/smal25.htm (дата звернення: 17.03.2024).
60. Саух, І. В. Державне регулювання розвитку туризму: сутність поняття та проблеми визначення. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 4. – С. 59-66.

61. Селецький, С. І. Правове регулювання туризму в Україні: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 186 с.
62. Смирнов, Є. В. Стратегічні імперативи розвитку туристичної галузі України / Є. В. Смирнов, О. П. Смирнова // Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал. 2016. № 8. С. 28-34
63. Сорокіна Г. О. Екологічний туризм : навч. посіб. Луганськ: Вид-во ДЗ–ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. 206 с.
64. Тарасова В. В., Нестерчук І. К., Ковалевська І. М., Осіпчук А. С. Географія туризму: Екологічний туризм: підручник. Житомир, 2021. 252 с
65. Туристична стежка / Колотуха О. В. // Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика (словник-довідник). URL: <https://geohub.org.ua/NODE/2887>; <http://geohub.org.ua/node/3206> (дата звернення: 03.03.2024).
66. Туристичні послуги. Знаки туристичні активного туризму. Класифікація, опис і правила застосування: ДСТУ 7450:2013. [Чинний від 2013-11-29]. ДП НДІ «Система», 2013. 22 с.
67. Учасники проектів Вікімедіа. Пішохідний туризм. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пішохідний_туризм (дата звернення: 04.03.2024).
68. Худоба В., Четирбук О. Перспективи розвитку екологічного туризму в межах транскордонних природоохоронних територій України та Польщі. Рекреаційна географія і туризм. Наукові записки. № 1, 2020. С. 99–106.
69. Цесьців Д. Геопросторова організація туристичних ресурсів (на прикладі Вінницької області): монографія, Володимир Худоба. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2022. 168 с.
70. Шпуляр С. Б. Методика створення екологічної стежки. Івано-Франківськ : Вид-во «Еколого-натуралістичний центр», 2011. 27 с.
71. Щорічні національні доповіді про стан довкілля Закарпаття та екологічні паспорти Закарпатської області URL: https://ecozakarp.at.gov.ua/?page_id=308 (дата звернення: 03.03.2024).

72. Macleod N. Self-guided trails – a route to more responsible tourism? 2016. London. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02508281.2016.1147222> (date of access: 06.03.2024).
73. National geographic magazine. National Geographic. URL: <https://www.nationalgeographic.com/magazine> (date of access: 06.03.2024).
74. Appalachian trail conservancy. Appalachian Trail Conservancy |. URL: <http://www.appalachiantrail.org/> (date of access: 06.03.2024).
75. Kolotukha O., Myrhorodska O., Pidhirna V., Chubrei O. Ukraine's potential for active tourism – an attempt at analysis. GeoJournal of Tourism and Geosites, Year XV, vol. 41, no. 2, 2022, p.433-439.

ДОДАТКИ

Додаток А

Категорії складності екологічних стежок

Категорії		Класифікація стежок		
		Легкі	Помірні	Складні
Підйомний екоскелет	крутизна схилу	20°	30°	30° або більше
	ширина стежки	0,45–0,60 м	0,30–0,45 м	0,30 м
	поверхня	гравій	камінь, стовбури дерев	необроблена
Велосипедний екоскелет	крутизна схилу	10°	30°	30° або більше
	ширина стежки	0,60 м	0,30–0,60 м	0,30 м
	поверхня	порівняно рідка	окремі секції грубі	ризоматична; допускається перенесення велосипеда
Кінний екоскелет	крутизна схилу	15°	25°	30° або більше
	ширина стежки	0,60 м	0,60 м	0,45 м
	поверхня	рівномірна	камінь, стовбури дерев	необроблена
Екоскелет для інвалідних візків	крутизна схилу	1–3°	3–6°	6–8°
	ширина стежки	1,2 м	1,2 м	0,90 м
	поверхня	бетон або асфальт	асфальт або дуже дрібний щебінь	утрамбований ґрунт із пошкодженими каменями і корінням

Найпопулярніші національні парки та основні туристські стежки в Північній Америці

Назва	Фото	Опис
Єллоустон		<p>Перший національний парк у світі, Єллоустон славиться своїми вражаючими гейзерами та різноманітністю дикої природи, включаючи вовків, ведмедів та бізонів.</p>
Банф		<p>Розташований у серці Канадських Років, Банф вабить туристів гірськими ландшафтами, кришталево чистими озерами та можливостями для занять альпінізмом та лижним спортом.</p>
Чичен-Іца		<p>Це одне з найбільших археологічних місць цивілізації майя, відоме своїми монументальними спорудами та пірамідою Кукулькана.</p>
Appalachian Trail		<p>Цей легендарний довгий маршрут пролягає від Джорджії до Мену, пропонуючи мандрівникам неперевершені пейзажі американських Аппалачів.</p>

<p>Pacific Crest Trail</p>		<p>Видатний маршрут пролягає від південного кордону США до півночі, долаючи мальовничі ландшафти з високими горами та глибокими лісами.</p>
<p>West Coast Trail</p>		<p>Славиться своїми викликаючими маршрутами, що проходять через дикі та незаймані ліси острова Ванкувер, включає канатні мости та неймовірні види на Тихий океан.</p>
<p>Trans Canada Trail</p>		<p>Цей амбітний маршрут має на меті з'єднати всю країну від узбережжя до узбережжя, стаючи символом єдності та природної краси Канади.</p>

Great
Divide Trail

Маршрут пролягає уздовж Великого Вододільного хребта, пропонуючи незабутні гірські пейзажі та викликаючі переходи, ідеально підходить для досвідчених мандрівників.